

LATVIJAS REPUBLIKAS SATVERSMES TIESA

SPRIEDUMS

Latvijas Republikas vārdā
Rīgā 2023. gada 9. novembrī
lietā Nr. 2022-17-01

Satversmes tiesa šādā sastāvā: tiesas sēdes priekšsēdētājs Aldis Laviņš, tiesneši Irēna Kucina, Gunārs Kusiņš, Jānis Neimanis, Artūrs Kučs, Anita Rodiņa un Jautrīte Briede,

pieņemot pieteikuma iesniedzēju – divdesmit divu 13. Saeimas deputātu: Ulda Auguļa, Edgara Tavera, Gundara Daudzes, Viktora Valaiņa, Didža Šmita, Armanda Krauzes, Janīnas Jalinskas, Māra Kučinska, Raimonda Bergmaņa, Jāņa Vucāna, Ramonas Petravičas, Māra Možvillo, Ērika Pucena, Ievas Krapānes, Kaspara Ģirģena, Ralfa Nemiro, Karinas Sprūdes, Jūlijas Stepaņenko, Alda Gobzema, Jāņa Dūklava, Romāna Naudiņa un Ingunas Rībenas – pārstāvim Uldim Augulim un pilnvarotajai pārstāvei zvērinātai advokātei Inesei Nikuļcevai,

pieteikuma iesniedzējas – Ventspils valstspilsētas pašvaldības domes – priekšsēdētājam Jānim Vītoļņam un pilnvarotajam pārstāvim zvērinātam advokātam Artim Stuckam,

institūcijas, kas izdevusi apstrīdēto aktu, – Saeimas – pilnvarotajam pārstāvim zvērinātam advokātam Rolandam Neilandam,

ar tiesas sēdes sekretāri Lauru Stutāni,

pamatojoties uz Latvijas Republikas Satversmes 85. pantu un Satversmes tiesas likuma 16. panta 1. punktu, 17. panta pirmās daļas 3. un 7. punktu, 19. panta pirmo daļu un 28. pantu,

Rīgā 2023. gada 13. septembrī, 20. septembrī un 11. oktobrī atklātā tiesas sēdē ar lietas dalībnieku piedalīšanos izskatīja lietu

“Par Ostu likuma 4. panta trešās daļas 1. un 3. punkta, 4. panta piektās un devītās daļas, 7. panta 1.¹ daļas, pārejas noteikumu 16. punkta 1. un 2. apakšpunkta, 2022. gada 10. februāra likuma “Grozījumi Likumā par ostām” 11. panta otrās daļas, kā arī Ventspils brīvostas likuma 4. panta pirmās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1. pantam un 101. panta otrās daļas pirmajam teikumam”.

Konstatējošā daļa

1. Saeima 1994. gada 22. jūnijā pieņēma Likumu par ostām (turpmāk – Ostu likums), kas stājās spēkā 1994. gada 26. jūlijā. Ostu likuma 4. panta ceturtās daļas sākotnējā redakcija noteica, ka ostas kopējās hidrotehniskās būves (moli, straumes regulēšanas dambji, viļņlauži, krasta nostiprinājumi), piestātnes, kuģu ceļi, peldošās navigācijas iekārtas un ierīces Rīgas, Liepājas un Ventspils ostās ir valsts vai pašvaldības īpašums. Tās ir attiecīgās ostas pārvaldes valdījumā. Citās ostās kopējās hidrotehniskās būves var būt arī citu juridisko vai fizisko personu īpašums. Ostu likuma pārejas noteikumu 5. pants 1997. gada redakcijā noteica, ka ostu zemi, akvatoriju, piestātnes un kopējās hidrotehniskās būves Satiksmes ministrija un pašvaldības līdz 1994. gada 1. oktobrim nodod ostu pārvaldēm. Ostu pārvaldēm bija tiesības slēgt nomas līgumus par tām valdījumā nodoto zemi arī pirms īpašuma tiesību nostiprināšanas zemesgrāmatā.

Sākotnējā Ostu likuma 8. panta trešajā daļā citstarp bija paredzēts, ka ostas valdi ieceļ attiecīgās pilsētas dome vai pagasta padome ne vairāk kā 10 locekļu sastāvā. Savukārt Rīgas ostas valdes un Ventspils ostas valdes sastāvā bija attiecīgās pašvaldības pārstāvji, kā arī ekonomikas ministra, finanšu ministra, satiksmes ministra un vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministra izvirzīti pārstāvji.

Ar 2019. gada 12. decembra Ostu likuma grozījumiem Rīgas ostas pārvalde un Ventspils ostas pārvalde kā atvasinātas publisko tiesību juridiskās personas tika nodotas Ministru kabineta pārraudzībā (*sk. Ostu likuma 7. panta 1.¹ daļu 12.12.2019. likuma redakcijā*). Tāpat ar minētajiem grozījumiem no ostu pārvaldēm tika izslēgti pašvaldību pārstāvji (*sk. Ostu likuma 7. panta 1.¹ daļu un 8. panta trešo daļu 12.12.2019. likuma redakcijā*). Savukārt ar 2019. gada 18. decembra Ostu likuma grozījumiem ostas pārvaldes funkcijas Ventspils ostā tika nodotas Ministru kabineta noteiktai valsts kapitālsabiedrībai (*sk. Ostu likuma 7. panta 1.² daļu 18.12.2019. likuma redakcijā*).

Saeima 2022. gada 10. februārī pieņēma likumu “Grozījumi Likumā par ostām”, kas stājas spēkā 2022. gada 27. aprīlī (turpmāk – Likuma grozījumi). Ar Likuma grozījumiem Ostu likuma 4. panta trešā daļa izteikta jaunā redakcijā. Tās 1. punktā paredzēts, ka attiecīgās ostas pārvaldes valdījumā atrodas valsts un pašvaldības zeme un akvatorija, savukārt 3. punktā noteikts, ka ostas pārvaldes valdījumā Rīgas, Liepājas un Ventspils ostās atrodas ostas kopējās hidrotehniskās būves (moli, straumes regulēšanas dambji, viļņlauži, krasta nostiprinājumi), kuģuceļi, valsts vai pašvaldības īpašumā esošās piestātnes, bet citās ostās – valsts vai pašvaldības īpašumā esošās kopējās hidrotehniskās būves un piestātnes.

Ar Likuma grozījumiem Ostu likuma 4. panta piektā daļa izteikta šādā redakcijā: “Ostas pārvalde ir tiesīga: 1) tās valdījumā esošo valstij vai pašvaldībai piederošo nekustamo īpašumu iznomāt, izīrēt, piešķirt par to apbūves tiesību, apgrūtināt ar lietu tiesībām, tai skaitā ar servitūtiem ēku (būvju), virszemes un pazemes komunikāciju celtniecībai vai citas saimnieciskās darbības veikšanai; 2) būvēt uz tās valdījumā esošās valstij vai pašvaldībai piederošās zemes ostas darbībai nepieciešamās ēkas (būves) kā patstāvīgus īpašuma objektus. Šīs ēkas (būves) ostas pārvalde ieraksta zemesgrāmatā uz sava vārda. Tādas pašas tiesības ostas pārvaldei ir arī attiecībā uz juridisko vai fizisko personu zemi, uz kuru nodibināts personālservitūts.” Savukārt Ostu likuma 4. pants ir papildināts ar devīto daļu šādā redakcijā: “Valsts un pašvaldība ir tiesīga tai piederošo ostas teritorijā esošo nekustamo īpašumu atsavināt, valstij nododot to pašvaldībai un pašvaldībai nododot to valstij bez atlīdzības.”

Ar Likuma grozījumiem Ostu likuma 7. panta 1.¹ daļa izteikta šādā redakcijā: “Ostas pārvalde Rīgas ostā un Ventspils ostā ir kapitālsabiedrība, kuras kapitāla daļas (akcijas) pieder valstij un var piederēt arī attiecīgajai pašvaldībai. Valstij šajā kapitālsabiedrībā pieder ne mazāk kā trīs piektdaļas kapitāla daļu (akciju). Šī kapitālsabiedrība īsteno ostas pārvaldes funkcijas Rīgas ostā un Ventspils ostā un atrodas Satiksmes ministrijas pārraudzībā attiecībā uz šajā likumā, Rīgas brīvostas likumā un Ventspils brīvostas likumā noteikto ostas pārvaldes funkciju, uzdevumu un pienākumu īstenošanu. Kapitālsabiedrības kapitāla daļas (akcijas) nav ieķīlājamas, un tās ir atsavināmas vienīgi savstarpēji starp kapitāla daļu (akciju) turētājiem.”

Ar Likuma grozījumiem no Ostu likuma tika izslēgta 12. panta otrā un trešā daļa: “(2) Ostas pārvaldes finanšu līdzekļus var izmantot tikai ostas un tās infrastruktūras apsaimniekošanai un attīstīšanai, kā arī šā likuma 7. pantā noteikto funkciju izpildei. Ostas pārvaldes finanšu līdzekļus drīkst dāvināt (ziedot) valstij, ieskaitot tos valsts budžetā. Ministru kabinets lemj par dāvināto (ziedoto) finanšu līdzekļu izmantošanu. Šīs tiesības Ministru kabinets drīkst izmantot ar nosacījumu, ka Saeimas Budžeta un finanšu (nodokļu) komisija triju darba dienu laikā no attiecīgās Ministru kabineta sniegtās informācijas saņemšanas brīža izskata to un neiebilst pret konkrētā dāvinājuma (ziedošanas) izmantošanu. (3) Ostas pārvalde nedrīkst ar saviem finanšu līdzekļiem piedalīties komercsabiedrību darbībā ārpus ostas teritorijas.” Šīs tiesību normas vairs nav spēkā.

Turklāt ar Likuma grozījumiem Ostu likuma pārejas noteikumi papildināti ar 16. punktu šādā redakcijā: “Lai nodrošinātu Rīgas ostas un Ventspils ostas darbības nepārtrauktību: 1) Ministru kabinets un Rīgas pašvaldība līdz 2022. gada 1. septembrim pieņem lēmumu par kapitālsabiedrības dibināšanu Rīgas ostas pārvaldīšanai Valsts pārvaldes iekārtas likumā un Publiskas personas kapitāla daļu un kapitālsabiedrību pārvaldības likumā noteiktajā kārtībā. Panākot vienošanos par kopīgas – valsts un pašvaldības – kapitālsabiedrības izveidi, tās pamatkapitālā valsts iegulda Rīgas brīvostas pārvaldei piederošo mantu un aktīvus, bet Rīgas pašvaldība – tai piederošo ostas teritorijā esošo mantu un

aktīvus, kas līdz šim bija nodoti Rīgas brīvostas pārvaldes valdījumā, ievērojot nosacījumu, ka valstij pieder ne mazāk kā 60 procenti un Rīgas pašvaldībai – ne vairāk kā 40 procenti kapitāla daļu (akciju). Kapitāla daļu (akciju) turētāji noslēdz akcionāru līgumu, lai noteiktu un precizētu kapitāla daļu (akciju) turētāju tiesības un pienākumus un noteiktu atbildību saistībā ar kapitālsabiedrības kopīgu pārvaldību; 2) akciju sabiedrības “Ventas osta” pamatkapitālā līdz 2022. gada 1. septembrim Publiskas personas kapitāla daļu un kapitālsabiedrību pārvaldības likumā noteiktajā kārtībā valsts iegulda Ventspils brīvostas pārvaldei piederošo mantu un aktīvus un, ja tiek panākta vienošanās ar Ventspils pašvaldību par tās dalību kapitālsabiedrībā, Ventspils pašvaldība iegulda tai piederošo ostas teritorijā esošo mantu un aktīvus, kas līdz šim bija nodoti Ventspils brīvostas pārvaldes valdījumā, ievērojot nosacījumu, ka valstij pieder ne mazāk kā 60 procenti un Ventspils pašvaldībai – ne vairāk kā 40 procenti kapitāla daļu (akciju). Kapitāla daļu (akciju) turētāji noslēdz akcionāru līgumu, lai noteiktu un precizētu kapitāla daļu (akciju) turētāju tiesības un pienākumus un noteiktu atbildību saistībā ar kapitālsabiedrības kopīgu pārvaldību.” Ar 2023. gada 2. februāra grozījumiem Ostu likumā, kuri stājās spēkā 2023. gada 8. februārī, Ostu likuma pārejas noteikumu 16. punkta 1. un 2. apakšpunktā noteiktais termiņš kapitālsabiedrības dibināšanai Rīgas ostas pārvaldīšanai un termiņš Ventspils brīvostas pārvaldei piederošās mantas un aktīvu ieguldīšanai akciju sabiedrības “Ventas osta” pamatkapitālā tika pagarināts līdz 2023. gada 1. septembrim.

Saeima 2022. gada 5. maijā pieņēma likumu “Grozījumi Ventspils brīvostas likumā”, kurš stājās spēkā 2022. gada 10. maijā un ar kuru Ventspils brīvostas likuma 4. panta pirmā daļa izteikta šādā redakcijā: “Valsts un pašvaldības zemi Brīvostas teritorijā nedrīkst pārdot, dāvināt vai citādi atsavināt, izņemot Ostu likumā noteiktos gadījumus vai ieguldīšanu Brīvostas pārvaldīšanai izveidotās kapitālsabiedrības pamatkapitālā.”

2. Satversmes tiesā tika ierosināta lieta Nr. 2022-17-01 “Par Ostu likuma 4. panta trešās daļas 1. punkta, 4. panta devītās daļas, 7. panta 1.¹ daļas, kā arī

pārejas noteikumu 16. punkta 1. un 2. apakšpunkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1. pantam un 101. panta otrās daļas pirmajam teikumam” pēc divdesmit divu 13. Saeimas deputātu pieteikuma.

Tāpat Satversmes tiesā tika ierosināta lieta Nr. 2022-35-01 “Par Ostu likuma 4. panta trešās daļas 1. un 3. punkta, 4. panta piektās un devītās daļas, pārejas noteikumu 16. punkta 2. apakšpunkta, 2022. gada 10. februāra likuma “Grozījumi Likumā par ostām” 11. panta otrās daļas, kā arī Ventspils brīvostas likuma 4. panta pirmās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1. pantam un 101. panta otrās daļas pirmajam teikumam” pēc Ventspils valstspilsētas pašvaldības domes pieteikuma.

Saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 22. panta sesto daļu šīs lietas tika apvienotas vienā lietā. Apvienotajai lietai Nr. 2022-17-01 piešķirts nosaukums “Par Ostu likuma 4. panta trešās daļas 1. un 3. punkta, 4. panta piektās un devītās daļas, 7. panta 1.¹ daļas, pārejas noteikumu 16. punkta 1. un 2. apakšpunkta, 2022. gada 10. februāra likuma “Grozījumi Likumā par ostām” 11. panta otrās daļas, kā arī Ventspils brīvostas likuma 4. panta pirmās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1. pantam un 101. panta otrās daļas pirmajam teikumam” (turpmāk arī – apstrīdētās normas).

3. Pieteikuma iesniedzēji – divdesmit divi 13. Saeimas deputāti (turpmāk arī – Saeimas deputāti) – uzskata, ka apstrīdētās normas neatbilst Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 1. pantam un 101. panta otrās daļas pirmajam teikumam, jo ar apstrīdētajām normām esot pārkāpts pašvaldību autonomijas princips, ierobežotas pašvaldības tiesības un pienākumi, kā arī pašvaldības patstāvība savu autonomo funkciju īstenošanā. Tāpat esot pārkāpts vietējo iedzīvotāju vajadzību apmierināšanai izmantojamās pašvaldību mantas nošķirtības princips. Turklāt neesot ievērots pienākums veikt atbilstošu konsultēšanos ar vietējo varu, un tas neatbilstot labas likumdošanas principam.

Pēc Saeimas deputātu ieskata, valsts tiesības ar likumu noteikt pašvaldības funkcijas nenozīmē pilnīgu valsts rīcības brīvību. Valsts noteiktajiem ierobežojumiem attiecībā uz pašvaldības tiesībām lemt savā teritorijā vietējo

iedzīvotāju vārdā un interesēs vajagot būt atbilstošiem samērīguma principam. Arī attiecībā uz ostu pārvaldības reformu esot piemērojami līdzīgi principi.

Apstrīdētās normas ierobežojot pašvaldības valdījuma tiesības uz tās zemi, kas ietilpst ostas teritorijā, un pašvaldības tiesības atsavināt tai piederošo nekustamo īpašumu. Līdz ar to esot ierobežotas pašvaldības iespējas pārvaldīt daļu no savas teritorijas. Trīs ceturtdaļas no Ventspils ostas robežās iekļautās pašvaldības teritorijas esot speciālā ekonomiskā zona, kas tiek izmantota komercdarbībai. Savukārt Rīgas ostas teritorijā atrodies īpaši aizsargājamas dabas teritorijas, kā arī vēsturiskas būves.

Apstrīdēto normu piemērošanas rezultātā tikšot negatīvi ietekmēta pašvaldības spēja veikt savas funkcijas. Ventspils ostas teritorijā atrodies ar ostu tieši nesaistīti uzņēmumi, kas veicot komercdarbību, kā arī dzīvojamās mājas, pirmsskolas izglītības iestādes un aizsargājamas dabas teritorijas. Ja pašvaldība nepiedalās ostas pārvaldes kapitālsabiedrībā vai piedalās tajā kā mazākumakcionārs, tā nevarot pilnvērtīgi īstenot vietējo pašpārvaldi daļā savas administratīvās teritorijas.

Saeimas deputāti uzskata, ka nav konstatējams saprātīgs izskaidrojums aizliegumam pašvaldībai savu nekustamo īpašumu atsavināt citādi kā vien nododot valstij bez atlīdzības. Savukārt no tā, ka ostās tiek palielināta valsts ietekme, attiecīgi samazinot pašvaldību ietekmi, nekādi konkrēti ieguvumi neesot konstatējami.

No Satversmes 1. panta un 101. panta otrās daļas pirmajā teikumā ietvertā pašvaldības principa izrietot pašvaldības finanšu autonomija. Atbilstoši pašvaldības principam pašvaldībai kā atvasinātai publiskai juridiskajai personai esot tiesības uz savu, nodalītu mantu, tiesības valdīt un lietot to, kā arī iegūt no tās visus iespējamus labumus. Ar apstrīdētajām normām pašvaldībai esot atņemtas lietas īpašnieka valdījuma tiesības, kas nostiprinātas Civillikuma 875. un 876. pantā.

Apstrīdēto normu apspriešanas un pieņemšanas gaitā neesot notikušas savlaicīgas, godīgas un īstas konsultācijas ar pašvaldībām, un apstrīdētās normas neesot pienācīgi pamatotas ar izskaidrojošiem pētījumiem. Turklāt ostu pārvaldes

modeļa reforma netiekot attiecināta uz Liepājas ostu, lai gan tā ir viena no trim lielākajām Latvijas ostām. Šāds lēmums liecinot par to, ka valsts attieksme pret pašvaldībām nav vienlīdzīga.

Tiesas sēdē Saeimas deputātu pārstāvji uzsvēra, ka pašvaldības ir demokrātiski leģitimētas un neatrodas padotības attiecībās ar centrālo valsts varu, jo īpaši Ministru kabinetu. Vietējā vara un centrālā valsts vara esot aplūkojama no līdzvērtīgām pozīcijām. Apstrīdētās normas nozīmējot iejaukšanos atbildības sadalījumā attiecībā uz rīcību ar pašvaldības teritoriju.

Civillikums vienlīdz aizsargājot gan pašvaldības un valsts, gan arī privātpersonu īpašumu. Pašvaldībai kā autonomai publisko tiesību juridiskajai personai esot tiesības lemt par savu mantu, tās lietošanu un izmantošanu iedzīvotāju vajadzību apmierināšanai. Ar apstrīdētajām normām pašvaldībai pēc būtības esot atņemts īpašuma tiesību saturs, un šādu situāciju nevarot atzīt par samērīgu. Savukārt par godīgām un īstām konsultācijām nevarot uzskatīt tādu sarunu procesu, kurā pašvaldības tiek tikai uzklausītas, bet to viedoklis pēc būtības netiek ņemts vērā.

4. Pieteikuma iesniedzēja – Ventspils valstspilsētas pašvaldības dome (turpmāk arī – Ventspils pašvaldības dome) – uzskata, ka apstrīdētās normas, ciktāl tās attiecināmas uz Ventspils pašvaldību, aizskarot Satversmes 1. pantā un 101. panta otrās daļas pirmajā teikumā ietverto pašvaldības principu, jo ierobežojot pašvaldības institucionālās un organizatoriskās garantijas. Pašvaldība esot ierobežota tās autonomo funkciju izpildē un savu Ventspils ostas teritorijā esošo nekustamo īpašumu pārvaldībā. Turklāt apstrīdēto normu pieņemšanas procesā esot pieļauts labas likumdošanas principa pārkāpums.

No Pašvaldību likuma izrietot pašvaldības mantas nošķirtības princips. Pašvaldībai savas kompetences ietvaros esot gan tiesības, gan pienākums lietot savu īpašumu, kas esot priekšnoteikums iedzīvotāju interešu nodrošināšanai. Ar apstrīdētajām normām pašvaldībai esot ierobežotas Civillikuma 927. pantā noteiktās tiesības.

Pašvaldības ekonomiskais pamats esot ne tikai manta, bet arī autonomo funkciju izpildei pietiekami finanšu resursi, kas veidojoties arī no pašvaldības īpašuma apsaimniekošanas ieņēmumiem. No Eiropas vietējo pašvaldību hartas (turpmāk – Harta) izrietot, ka vietējai pašpārvaldei ir tiesības uz pietiekamiem pašu finanšu resursiem, ar kuriem tā drīkst brīvi rīkoties savu pilnvaru robežās. Būtiski ierobežojot pašvaldības zemes un citu nekustamā īpašuma objektu lietošanas tiesības, tiekot samazinātas pašvaldības iespējas gūt ieņēmumus no sava nekustamā īpašuma apsaimniekošanas, un attiecīgi turpmāk samazinoties vietējiem iedzīvotājiem pašvaldības sniegto pakalpojumu kvalitāte. Pašvaldības tiesības iegūt un atsavināt kustamo un nekustamo mantu, privatizēt pašvaldības īpašuma objektus, civiltiesiskajās attiecībās konkurējot ar citām juridiskajām personām, tostarp valsts nodibinātām kapitālsabiedrībām, ar apstrīdētajām normām esot nepamatoti ierobežotas.

Akciju sabiedrības “Ventas osta” valdījumā esot nodots nesamērīgi liels Ventspils pašvaldībai piederošās zemes resurss, kas kapitālsabiedrībai nemaz neesot nepieciešams tai Ostu likumā noteikto funkciju pildīšanai. Valsts varot iejaukties pašvaldības kompetencē tikai ar skaidriem, likumā noteiktiem nosacījumiem. Pašvaldības nekustamā īpašuma atsavināšana, ieķīlāšana, privatizēšana, kā arī nekustamās mantas iegūšana pašvaldības īpašumā esot pašvaldības ekskluzīvā kompetencē. Saskaņā ar pašvaldības principu no Ventspils pašvaldības nekustamā īpašuma apsaimniekošanas gūtie ieņēmumi varot tikt izlietoti tikai pašvaldības iedzīvotāju vajadzībām. Apstrīdētās normas pieļaujot no pašvaldības nekustamā īpašuma lietošanas iegūto līdzekļu izlietošanu pēc akciju sabiedrības “Ventas osta” ieskatiem, nesaistot tos ar pašvaldības teritoriju un tās iedzīvotāju vajadzībām. Tādējādi tiekot pārkāpta Ventspils pašvaldības institucionālā garantija.

Ventspils pašvaldības dome uzskata, ka ar apstrīdētajām normām noteiktajam ierobežojumam nav leģitīma mērķa un tās nav samērīgas. Pieņemot apstrīdētās normas, esot pārkāpts no Satversmes 1. panta izrietošais labas likumdošanas princips, jo sākotnējā ostu pārvaldības reformas iecere paredzējusi šo reformu vienādā mērā attiecināt uz visām trim Latvijas lielākajām ostām –

Rīgas, Liepājas un Ventspils ostu. Apstrīdēto normu pieņemšanas procesā Saeimā racionāls pamatojums ostu pārvaldības reformas attiecināšanai vienīgi uz Rīgas ostu un Ventspils ostu neesot sniegts. Tā esot uzskatāma par politisko patvaļu, kas Latvijā kā demokrātiskā tiesiskā valstī neesot pieļaujama.

Tiesas sēdē Ventspils pašvaldības domes pārstāvji norādīja, ka Ventspils ostas teritorijā iekļauti 42 procenti pilsētas administratīvās teritorijas kopējās platības. Ventspils ostas teritorijā 54 procenti zemes esot pašvaldības īpašums, valstij piederot 25 procenti, savukārt Ventspils brīvostas pārvaldei – viens procents. 2003. gada 24. novembrī Ventspils pašvaldība pieņēmusi lēmumu, ar kuru 505 nekustamie īpašumi tika nodoti Ventspils brīvostas pārvaldei valdījumā. Kopš 2004. gada starp Ventspils brīvostas pārvaldi un pašvaldību bijusi noslēgta vienošanās, ka pašvaldībai ir tiesības atprasīt jebkuru no valdījumā nodotajiem īpašumiem, ja tas nepieciešams pašvaldības autonomo funkciju veikšanai. Slēdzot attiecīgas vienošanās, pašvaldība atguvusi valdījuma tiesības uz konkrētiem īpašumiem. Ar apstrīdētajām normām šī tiesiskā kārtība esot mainīta un visi Ventspils ostas teritorijā iekļautie īpašumi nododami bez atlīdzības akciju sabiedrībai “Ventas osta”. Ieņēmumi, ko pašvaldība varētu gūt no Ventspils brīvostas pārvaldes valdījumā nodotajiem īpašumiem, esot aptuveni 3,3 miljoni *euro* gadā.

Ventspils pašvaldības domes pārstāvji norādīja, ka ar apstrīdētajām normām esot būtiski apgrūtināta pašvaldības iespēja pildīt savas autonomās funkcijas. Esot ierobežotas pašvaldības iespējas plānot vidējā termiņa stratēģijas zemes izmantošanai, komunālo pakalpojumu organizēšanai, gādāšanai par teritorijas labiekārtošanu, sanitāro tīrību, kā arī saimnieciskās darbības sekmēšanai. Sadarbība ar Ventspils brīvostas pārvaldi neesot konstruktīva, jo tiekot kavēta valdījuma nodošana pašvaldībai attiecībā uz struktūrfondu finansētu projektu realizācijai nepieciešamo zemi. Pašvaldības tiesības īstenot noteiktas funkcijas zaudējot jēgu, ja pašvaldībai ir liegti to īstenošanai nepieciešamie finanšu resursi. Ostas pārvalde esot pārveidota par kapitālsabiedrību, kuras galvenais mērķis ir gūt peļņu, bet pašvaldībai nācies pašai piedalīties ostas

teritorijā esošās infrastruktūras uzturēšanā un rezultātā pašvaldības izmaksas esot palielinājušās par 71 212 *euro*.

5. Institūcija, kas izdevusi apstrīdēto aktu, – Saeima – uzskata, ka apstrīdētās normas atbilst Satversmes 1. pantam un 101. panta otrās daļas pirmajam teikumam.

Pieteikumos sniegtie argumenti pēc sava rakstura esot galvenokārt politiski un nevarot kalpot apstrīdēto normu satversmības izvērtējumam. Ventspils brīvostas pārvalde un Rīgas brīvostas pārvalde kā atvasinātas publisko tiesību juridiskās personas neesot padotas attiecīgajai pašvaldībai, kā arī neietilpstot attiecīgo pašvaldību institucionālajā sistēmā. Šo subjektu īpašumā esošo mantu nevarot uzskatīt par piederošu pašvaldībai. Arī Rīgas brīvostas pārvaldes un Ventspils brīvostas pārvaldes funkcijas neesot uzskatāmas par tādām, kas ietilptu attiecīgi Rīgas valstspilsētas pašvaldības un Ventspils valstspilsētas pašvaldības kompetencē.

Katrai ostai atbilstot viena konkrēta, iepriekš noteikta teritorija, kuru pārvaldot viena speciāli šim mērķim izveidota institūcija. Saeima norāda: ja tiks panākta vienošanās par kopīgas valsts un pašvaldības kapitālsabiedrības izveidi, tad katra pašvaldība pēc mantas ieguldīšanas kapitālsabiedrības pamatkapitālā saņems noteiktu kapitāla daļu skaitu, kļūstot par attiecīgās kapitālsabiedrības dalībnieku ar visām dalībniekam piešķirtajām tiesībām.

Ar 2019. gada 12. decembra grozījumiem Ostu likumā Ministru kabinetam esot noteikts uzdevums izvērtēt Latvijas ostu pārvaldības modeļa atbilstību starptautiskajiem labas pārvaldības principiem un līdz 2020. gada 1. jūlijam iesniegt Saeimai likumprojektu par Latvijas ostu pārvaldības modeļa maiņu. Ministru kabinets secinājis, ka Ventspils osta un Rīgas osta ir pakļautas augstam korupcijas riskam un tādējādi nepieciešamas neatliekamas šo ostu pārvaldības reformas.

Tiesas sēdē Saeimas pārstāvis norādīja, ka no pašvaldības principa neizrietot pašvaldības tiesības uz tās īpašuma neaizskaramību. Valsts pārvaldes funkciju decentralizācija tiekot īstenota citstarp atbilstoši pašvaldības principam,

nododot atsevišķu funkciju īstenošanu demokrātiski leģitimētām pašvaldībām. Jau sākotnēji Ostu likuma tiesiskais regulējums esot paredzējis ostas teritorijā esošo nekustamo īpašumu nodošanu ostas pārvaldes valdījumā.

Savukārt Liepājas ostas un Liepājas speciālās ekonomiskās zonas industriālās teritorijas tiekot izmantotas kompleksā mijiedarbībā un ostas attīstība esot nesaraujami saistīta ar ārpus ostas esošo speciālās ekonomiskās zonas industriālo teritoriju attīstību. Saskaņā ar Ostu likumu Rīgas ostas un Ventspils ostas pārvaldīšanas princips esot vienāds, proti, tas izrietot no Ostu likumā noteiktā regulējuma. Savukārt Liepājas speciālās ekonomiskās zonas pārvaldīšanu regulējot cits normatīvais akts – Liepājas speciālās ekonomiskās zonas likums.

Ņemot vērā minēto, Liepājas speciālās ekonomiskās zonas pārvaldīšanas modeļa izstrādē būtu piemērojams atšķirīgs process. Turklāt Satversmē un citos likumos neesot noteikts tas, ka likumdošanas procesā pašvaldību izvirzītie priekšlikumi par ostu pārvaldības modeli un kritēriju saturisko izvēli likumdevējam būtu obligāti jāpieņem.

6. Pieaicinātā persona – Satiksmes ministrija – uzskata, ka apstrīdētās normas atbilst Satversmes 1. pantam un 101. panta otrās daļas pirmajam teikumam.

Ostas robežas, ņemot vērā attiecīgās pašvaldības un citu Ostu likuma 3. pantā minēto institūciju ieteikumus, nosakot Ministru kabinets. Tāpēc pašvaldība varot sniegt ieteikumus, bet Ministru kabinets ar saviem noteikumiem varot noteikt par ostas teritoriju vienīgi tādu teritoriju, kura perspektīvā ir attīstāma ostas vajadzībām. Turklāt gan pašvaldībai, gan Ministru kabinetam, nosakot ostas robežu, esot pienākums pārliecināties par to, vai jaunā ostas robeža un pats tās noteikšanas process atbilst speciālo likumu prasībām. Ostas robežās nevajadzētu būt iekļautai tādai teritorijai, kura nav saistāma ar ostas darbību un attīstību, bet ir izmantojama pašvaldības autonomo funkciju nodrošināšanai.

Likumdevēja mērķis, pieņemot apstrīdētās normas, esot bijis noregulēt jautājumus, kas saistīti ar ostas darbību un attīstību nepieciešamo nekustamā

īpašuma objektu valdījumu un izmantošanu. Apstrīdētajām normām neesot mērķa regulēt ar ostas darbību un attīstību nesaistītu zemes gabalu un inženierbūvju valdījuma vai izmantošanas nosacījumus.

Ņemot vērā ostas pārvaldes funkcijas, uzdevumus un pienākumus, esot likumsakarīgi tas, ka valsts un pašvaldības īpašumā esošā zeme un ar ostas darbību saistītās inženierbūves tiek nodotas tieši ostas pārvaldes valdījumā. Pretējā gadījumā ostu pārvaldes nevarētu pietiekami efektīvi veikt savus pienākumus un uzdevumus. Ostu efektīva un sekmīga darbība un attīstība esot gan valsts, gan pašvaldības un tās iedzīvotāju interesēs.

Pēc Satiksmes ministrijas ieskata, arī saskaņā ar iepriekš spēkā bijušo Ostu likuma regulējumu pašvaldībai neesot bijis rīcības brīvības lemt par to, vai nodot ostas pārvaldes valdījumā ostas darbībai un attīstībai nepieciešamo zemi un inženierbūves. Ostas sekmīgas darbības un attīstības kontekstā neesot pamata pretstatīt visas Latvijas sabiedrības un attiecīgās pašvaldības iedzīvotāju intereses. Valsts un pašvaldības intereses – proti, sekmīga ostas darbība un attīstība – sakrīt.

Satversmes 1. un 101. pants neparedzot pašvaldībai tiesības saņemt atlīdzinājumu par to, ka tai piederoša zeme tiek izmantota, lai nodrošinātu tās iedzīvotāju intereses tautsaimniecības jomā. Savukārt ostu pārvalžu darbībā, kas vērsta uz ostas attīstību ārpus attiecīgās pašvaldības teritorijas, neesot saskatāms pašvaldības institucionālo garantiju pārkāpums.

Atvasinātas publiskas personas izveidošana un likvidācija esot likumdevēja kompetencē, tāpēc arī jautājumus par turpmāko rīcību ar likvidējamās atvasinātas publiskas personas mantu risinot likumdevējs. Savukārt tad, ja likumdevējs nav noregulējis likvidējamās atvasinātas publiskas personas mantas pāreju citai personai un attiecīgie jautājumi nav atrunāti arī līgumiskajās attiecībās, likvidētas atvasinātas publiskas personas manta pienāktos valstij kā sākotnējai publisko tiesību juridiskajai personai.

Tādējādi tas, ka valsts pārņem likvidētas atvasinātas publisko tiesību juridiskās personas mantu, neaizskarot pašvaldības tiesības.

Tiesas sēdē Satiksmes ministrijas pārstāvji norādīja, ka tiesības uz īpašumu konstitucionāli ir nostiprinātas Satversmes 105. pantā, bet pašvaldība neesot šā panta subjekts. Pašvaldības īpašuma esība neesot principiāls priekšnoteikums pašvaldības jēgpilnai un pilnvērtīgai pastāvēšanai. Esot iespējamās arī tādas situācijas, kad pašvaldība nav finansiāli pašpietiekama un saņem dotācijas no valsts. Ostas robežu jautājums esot nošķirams no ostu reformas pēc būtības. Satiksmes ministrijai esot šaubas par robežu argumentu saderību ar pretrunīgas rīcības aizlieguma principu. Ostas teritorijas pašreizējās robežas Ventspils pašvaldība esot izvēlējusies tā, lai optimizētu Ventspils brīvostas darbību. Tātad pati pašvaldība arī esot pašreizējās ostas un brīvostas robežas uzskatījusi par optimālām tieši brīvostas darbības nodrošināšanai.

7. Pieaicinātā persona – Rīgas valstspilsētas pašvaldība – iesniegusi tās rīcībā esošos dokumentus, kuros atspoguļoti Rīgas valstspilsētas pašvaldības domes lēmumi saistībā ar Rīgas ostas pārvaldības reformu, un citu informāciju, kurai, pēc Rīgas valstspilsētas pašvaldības ieskata, varētu būt nozīme šajā lietā.

Tiesas sēdē Rīgas valstspilsētas pārstāvji raksturoja Rīgas brīvostas darbību un saistību ar pašvaldības funkciju izpildi kopumā. Ar apstrīdētajām normām esot aizskarts pašvaldības princips. Lai gan 2019. gadā pašvaldības pilnībā tika izslēgtas no ostu pārvaldības, tomēr ar apstrīdētajām normām piedāvātā līdzdalība kapitālsabiedrībā esot iespējama, bet tikai ar pašvaldības papildu mantas ieguldījumu. Turklāt procentuālais pārstāvības sadalījums kapitālsabiedrībā neesot taisnīgs. Pašvaldības mantas aizskārums esot saskatāms attiecībā uz valdījuma tiesību nodošanu ostas pārvaldei. Vēsturiski ne visi pašvaldības īpašumi esot nodoti Rīgas brīvostas pārvaldes valdījumā. Tāpēc valdījuma tiesības uz vairākiem īpašumiem ostas teritorijā pašvaldībai esot saglabātas. Tomēr Rīgas valstspilsētas pašvaldības aizskārums neesot tik būtisks, jo 2012. gadā lielākā daļa īpašumu tika nodoti ostas pārvaldes valdījumā.

8. Pieaicinātā persona – Ventspils valstspilsētas pašvaldība – sniegusi viedokli pēc Saeimas deputātu pieteikuma ierosinātajā lietā Nr. 2022-17-01.

Ņemot vērā to, ka ar Satversmes tiesas 2023. gada 25. aprīļa rīcības sēdes lēmumu minētā lieta ir apvienota ar lietu Nr. 2022-35-01, kas ierosināta pēc Ventspils valstspilsētas pašvaldības pieteikuma, tās kā pieaicinātās personas viedoklis šajā spriedumā netiks atspoguļots.

9. Pieaicinātā persona – biedrība “Latvijas Pašvaldību savienība” – uzskata, ka apstrīdētās normas neatbilst Satversmes 1. pantam un 101. panta otrās daļas pirmajam teikumam.

Pieņemot apstrīdētās normas, Saeima neesot ievērojusi labas likumdošanas principu un neesot nodrošinājusi kvalitatīvas konsultācijas apstrīdēto normu pieņemšanas procesā.

Ar apstrīdētajām normām pašvaldībām tiek ierobežotas tiesības lietot savu ostu teritorijās esošo īpašumu, jo tiesības tiek piešķirtas ostu pārvaldības īstenošanai izveidotajām valsts kapitālsabiedrībām. No apstrīdēto normu pamatojuma neizrietot, ka Likuma grozījumu izstrādātāji būtu vērtējuši iecerētos pašvaldību tiesību uz īpašumu ierobežojumus, kā arī šo ierobežojumu samērīgumu. Pienācīgs pamatojums neizrietot arī no Saeimas atbildes raksta, jo Saeima skaidrojot tikai tās iecerēto rīcību ar reorganizējamās Rīgas brīvostas pārvaldes un Ventspils brīvostas pārvaldes mantu.

Tiesas sēdē biedrības “Latvijas Pašvaldību savienība” pārstāve norādīja, ka no pašvaldības principa izrietot pašvaldības autonomijas veidi – teritoriālā autonomija, organizatoriskā autonomija, personāla autonomija, plānošanas autonomija, tiesību aktu izdošanas autonomija un finanšu autonomija. Likumdevējs esot tiesīgs noteikt ostu pārvaldes modeli pēc saviem ieskatiem, tomēr no labas likumdošanas viedokļa esot nepieciešams izvērtējums attiecībā uz to, vai izraudzītā ostu pārvaldības forma ir visatbilstošākā. Proti, vajadzējis izvērtēt ietekmi uz valsts budžetu un pašvaldību budžetiem un attiecīgi ietekmi uz tiesību sistēmu.

Vēsturiski pašvaldības kompetencē bijusi lemšana par to, kuru īpašumu nodot ostas pārvaldei izmantošanai. Ar apstrīdētajām normām šādas izvēles tiesības esot liegtas, un tas negatīvi ietekmējot pašvaldības finanšu autonomiju.

10. Pieaicinātā persona – biedrība “Latvijas Lielo pilsētu asociācija”

– uzskata, ka apstrīdētās normas neatbilst Satversmes 1. pantam un 101. panta otrās daļas pirmajam teikumam.

Saskaņā ar biedrības “Latvijas Lielo pilsētu asociācija” statūtiem viens no tās mērķiem esot īstenot valstspilsētu tiesisko interešu aizsardzību. Biedrība “Latvijas Lielo pilsētu asociācija” esot pārstāvējusi Rīgas, Ventspils un Liepājas pašvaldību intereses gan Satiksmes ministrijā, gan Saeimas Tautsaimniecības, agrārās, vides un reģionālās politikas komisijā arī apstrīdēto normu izskatīšanas laikā. Tomēr konsultācijās pašvaldību viedoklis neesot pienācīgi uzklausīts.

Saeima ar apstrīdētajām normām esot noteikusi atšķirīgu attieksmi pret Liepājas, Rīgas un Ventspils pašvaldībām, jo līdzīgās faktiskās situācijās nepamatoti pieņēmusi atšķirīgus lēmumus. Saeima šādu atšķirīgu pieeju neesot spējusi pamatot, un joprojām neesot pieejami arī pētījumi, kas pamatotu objektīvas atšķirības starp Liepājas, Rīgas un Ventspils ostu pārvaldības modeļiem.

Esot jāņem vērā ar apstrīdētajām normām Ventspils brīvostas pārvaldei nodoto pašvaldības īpašumu apjoms un to bezatlīdzības lietošanas aspekts, kas Ventspils pašvaldībai radot zaudējumus un ietekmējot pašvaldības kompetences izpildi. Biedrība “Latvijas Lielo pilsētu asociācija” esot noskaidrojusi, ka kopš apstrīdēto normu spēkā stāšanās nav bijis neviena gadījuma, kad būtu grozītas Ventspils ostas robežas vai Ventspils valstspilsētas pašvaldībai būtu atjaunotas valdījuma tiesības uz kādu tai piederošu nekustamo īpašumu.

Biedrība “Latvijas Lielo pilsētu asociācija” uzskata, ka ostu pārvaldības reforma veikta patvaļīgi, bez to pamatojošiem pētījumiem un nerasniedz tai sākotnēji izvirzīto mērķi.

Tiesas sēdē biedrības “Latvijas Lielo pilsētu asociācija” pārstāvis uzsvēra, ka ar apstrīdētajām normām ir apgrūtināta privatizācijas procesa pabeigšana un pašvaldības iedzīvotāji nevar atsavināt savu ostas teritorijā esošo zemi. Tiekot kavēta Eiropas Savienības struktūrfondu realizācija, kā arī apgrūtināta pilsētvides sakārtošanas plāna izstrāde. Turklāt esot šaubas par to, vai akciju sabiedrība

“Ventas osta” ieguldīs līdzekļus Ventspils iedzīvotājiem būtisku jautājumu risināšanā. Tāpat ar apstrīdētajām normām ostas teritorijā tikšot negatīvi ietekmēta komercdarbības vide.

11. Pieaicinātā persona – Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes docents Dr. iur. Edvīns Danovskis – uzskata, ka ostas pārvaldes funkciju un ar to saistīto tiesību un pienākumu nodošana akciju sabiedrībai nerada konstitucionāli aizsargātu pašvaldības tiesību aizskārumu.

Katrai publiskai personai varot piederēt sava, no citas publiskas personas mantas nošķirta manta. Publiska persona ar to varot rīkoties kā jebkurš īpašnieks, tomēr ievērojot tiesību normās noteiktos ierobežojumus. Atkarībā no mantas veida un izmantošanas nolūka varot atšķirties arī rīcībai ar šo mantu noteiktais tiesiskais regulējums. Valstij esot plaša rīcības brīvība reglamentēt publiskas personas mantas pārvaldību, šī brīvība izrietot no valsts pārvaldes vienotības principa.

Divu publisku personu tiesiskās attiecības, kuru objekts ir vienas publiskas personas manta, varot būt apspriežamas vienīgi no valsts pārvaldes interešu viedokļa. Publiskai personai neesot atzīstamas subjektīvas tiesības prasīt noteiktas mantas piešķiršanu tai vai iebilst pret tai nodotās mantas atsavināšanu vai citādu apgrūtināšanu. No pašvaldības principa neizrietot pašvaldības tiesības uz tās īpašuma neaizskaramību, kā arī tiesības prasīt, lai valsts piešķir tai noteiktu īpašumu.

Lai arī īpašums pašvaldībai var būt nepieciešams, no Satversmē ietvertā konstitucionālā regulējuma nevarot atvasināt konkrētākus priekšrakstus attiecībā uz pašvaldības īpašumu. Pašvaldības principa saturā varētu ietilpt vienīgi valsts procesuāls pienākums, lemjot par pašvaldībai piederoša īpašuma atsavināšanu vai tā izmantošanas būtisku apgrūtinājumu, apsvērt arī vietējās intereses. Tomēr valsts interešu un vietējās pašvaldības interešu izsvēršana drīzāk esot saistāma ar patvaļas aizlieguma principu, proti, pienākumu pamatot lēmumu ar objektīviem un racionāliem apsvērumiem.

Tāpat esot uzsverams tas, ka pēc ostu pārvalžu kā atvasinātu publisku personu likvidācijas to funkcijas kļūst par valsts funkcijām. Savukārt valsts kapitālsabiedrības, pildot tām deleģētās funkcijas, rīkojoties valsts vārdā. Lai gan ar Likuma grozījumiem ir mainījies pašvaldības pārstāvības modelis, pašvaldību līdzdalība kā ostas pārvaldē, tā arī attiecīgajās kapitālsabiedrībās neesot no Satversmes izrietoša prasība. Šāds mehānisms esot tikai viens no vairākiem iespējamiem modeļiem valsts stratēģisko interešu un vietējās kopienas interešu līdzsvarošanai ostu pārvaldībā.

Tiesas sēdē *Dr. iur.* Edvīns Danovskis norādīja, ka pašvaldības princips ir no Satversmes izrietošs minimālo prasību kopums attiecībā uz pašvaldību darbību. Proti, gan pašvaldībai, gan tās galvenajai lēmējinstīcijai vajagot būt demokrātiski leģitimētai. Esot jānošķir pašvaldības principa aizskārums no citiem pašvaldības tiesību ierobežojumiem. Satversmes tiesas likuma 19. pantā minētais *locus standi* un pašvaldības princips esot atšķirīgas lietas. Ja pašvaldībai tiktu atņemts īpašums tādā apjomā, ka tai tiktu liegta vai būtiski apgrūtināta pašvaldības autonomo funkciju izpilde, tad būtu jāvērtē, vai šī intensitāte nav tik liela, ka var apdraudēt pašvaldības principā ietvertu minimālo garantiju. Tomēr gadījumos, kad tiek ietekmēti atsevišķi īpašumi vai kāds noteikts īpašumu kopums, pašvaldības princips kā tāds netiekot aizskarts. Likumos noteiktajiem ierobežojumiem attiecībā uz rīcību ar pašvaldības mantu neesot izvirzāmas tādas pašas prasības, kādas būtu izvirzāmas gadījumā, kad tiek ierobežotas īpašuma tiesības.

12. Pieaicinātā persona – *Dr. iur.* Aivars Lošmanis – uzskata, ka ostas pārvaldes mantisko interešu prioritātes princips, kas nostiprināts Ostu likuma 4. pantā, nav prettiesisks.

Pašvaldība, ieguldot mantu kapitālsabiedrības pamatkapitālā, saņemot noteiktu kapitāla daļu skaitu ar visām attiecīgajām dalībniekam piešķirtajām tiesībām. Līdz ar to neesot pamatots viedoklis par mantas nodošanu bez atlīdzības. Ieguldīšana kapitālsabiedrības pamatkapitālā neesot uzskatāma par bezatlīdzības darījumu, jo subjekts kapitālsabiedrības dibināšanas procesā vai

pamatkapitāla palielināšanas procesā saņemot atbilstošu mantisku ekvivalentu – kapitāla daļas.

Attiecībā uz pašvaldības kā mazākumakcionāra lomu ostu pārvaldībā un kapitālsabiedrībām, kuras plānots veidot Rīgas ostas un Ventspils ostas pārvaldīšanai, *Dr. iur.* Aivars Lošmanis norāda, ka kapitālsabiedrībās lēmumu pieņemšanas procedūra neesot “demokrātiska”, bet gan balstīta uz ieguldītā kapitāla apjomu, proti, jo lielāka līdzdalība pamatkapitālā, jo vairāk balsu. Tā kā tieši valsts ir atbildīga par lielo ostu darbību visas sabiedrības interesēs un Likuma grozījumi ir mērķēti uz šāda principa ieviešanu, esot tikai pašsaprotami tas, ka valsts kā akcionārs vēlas saglabāt izšķirošu ietekmi lēmumu pieņemšanas procedūrā.

Pašvaldība varot iegūt akcionāra statusu šādā kapitālsabiedrībā līdz ar tām tiesībām un pienākumiem, ko likumdevējs noteicis gan Komerclikumā, gan Publisko personu kapitāla daļu un kapitālsabiedrību pārvaldības likumā. Komerclikums paredzot virkni tiesību, kas vērstas uz mazākumakcionāru interešu aizsardzību un kas būs attiecīgo pašvaldību kā akcionāru rīcībā.

13. Pieaicinātā persona – *Dr. sc. admin.* Lilita Seimuškāne – uzskata, ka apstrīdētās normas neatbilst Satversmes 1. pantam un 101. panta otrās daļas pirmajam teikumam.

Dr. sc. admin. Lilita Seimuškāne norāda, ka pašvaldību tiesības tikt uzklusītām jeb konsultēšanās ar pašvaldībām augstākā varas līmenī ir viens no Eiropas tiesiskās un demokrātiskās prakses pamatprincipiem, kas nostiprināts vairākos Hartas pantos. Ventspils valstspilsētas pašvaldības domes līdzdalība apstrīdēto normu apspriešanā esot bijusi formāla, jo trūcis dialoga un partnerības lēmumu pieņemšanā. Savukārt Rīgas valstspilsētas pašvaldības dome vispār neesot bijusi iesaistīta likumdošanas procesā. Pašvaldības tiesības pilnvērtīgi iesaistīties apstrīdēto normu pieņemšanas procesā esot ignorētas, jo likumdevējs neesot sniedzis atbildes uz pašvaldības uzdotajiem būtiskajiem jautājumiem un neesot uzklusījis tās viedokli pēc būtības.

Tāpat neesot vērtēta iespējamo risinājumu lietderība, kā arī ekonomiskie un sociālie ieguvumi no ostu pārvaldības modeļa maiņas. Ar apstrīdētajām normām neesot noteikts taisnīgs un pašvaldību ieguldījumiem atbilstošs kapitāla daļu proporcionālais sadalījums un neesot atbilstošā veidā nodrošināta pašvaldību iesaiste lēmumu pieņemšanas procesā, lai gan šie lēmumi tieši attiecas uz vietējo varu.

Pēc apstrīdēto normu pieņemšanas ostas pārvaldes funkcijas vairs neveicot valsts un pašvaldības kopīgi izveidots publisko tiesību subjekts, bet gan privāto tiesību subjekts – akciju sabiedrība. Akcionāru sapulcē valsts pārstāvji varot pieņemt lēmumus pretēji pašvaldības pārstāvju viedoklim, tādējādi pārstāvnieciskās demokrātijas ietvaros teritoriālā kopiena zaudējot kontroli pār tai piederošo zemi. Likumdevēja tiesības nacionalizēt pašvaldības īpašumu esot pieļaujamas tikai būtisku visas sabiedrības mērķu sasniegšanai un atbilstoši proporcionalitātes jeb samērīguma principam. Turklāt nacionalizācija bez atlīdzības un pretēji vietējās kopienas interesēm kā vispārīgs princips neesot attaisnojama.

Tādējādi ostās esot veikta piespiedu nacionalizācija bez vienošanās ar attiecīgajām pašvaldībām, un šāda rīcība neatbilstot subsidiaritātes un proporcionalitātes principiem.

14. Pieaicinātā persona – *Dr. phys., Dr. oec. Māris Pūķis* – uzskata, ka apstrīdētās normas neatbilst Satversmes 1. pantam un 101. panta otrās daļas pirmajam teikumam.

Ar apstrīdētajām normām radītie zaudējumi pašvaldībai, kas darbojas pilsētas iedzīvotāju interesēs, esot lielāki nekā iespējamie ieguvumi. Samazinoties pašvaldības ietekmei uz būtisku Ventspils teritorijas daļu, pašvaldībai esot zudusi iespēja saņemt augļus par valdījumā nodoto pašvaldības īpašumu, bet saglabāts pienākums segt izdevumus par ostas teritorijā esošās publiskās infrastruktūras uzturēšanu un attīstību. Radītās administratīvās un finansiālās problēmas negatīvi ietekmēšot arī ostas pārvaldes vietā radītās

kapitālsabiedrības uzņēmējdarbības vidi. Lai nostiprinātu labu pārvaldību, neesot nepieciešams veidot kapitālsabiedrību publiskās pārvaldes funkciju veikšanai.

Ar apstrīdētajām normām tiekot diskriminēti vietējie iedzīvotāji. Pašvaldības mantas nacionalizācija piespiedu kārtā vai nodošana valdījumā privātpersonai esot uzskatāma par Satversmes 91. pantā nostiprinātā tiesiskās vienlīdzības principa pārkāpumu. Pašvaldības teritorijai piederīgie pilsoņi tiekot nostādīti neizdevīgākā situācijā salīdzinājumā ar pārējiem Latvijas pilsoņiem.

15. Pieaicinātā persona – Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes lektore Mg. iur. Anita Kovaļevska – uzskata: tikai tad, ja tiktu atzītas pašvaldību tiesības uz īpašumu kā pašvaldības principa daļa, būtu pamats atzīt, ka ar apstrīdētajām normām šīs tiesības ir ierobežotas.

Vācijas juridiskajā literatūrā parasti tiekot izšķirti vismaz seši pašvaldību autonomijas veidi: teritoriālā autonomija, organizatoriskā autonomija, personāla autonomija, plānošanas autonomija, tiesību aktu izdošanas autonomija un finanšu autonomija. Šie autonomijas veidi izrietot arī no Hartas. Tomēr pašvaldību autonomija neesot absolūta. No pašvaldības principa izrietošās tiesības izņēmuma gadījumos varot tikt ierobežotas, lai nodrošinātu citas Satversmē noteiktās vērtības. Turklāt šādam ierobežojumam esot jāatbilst samērīguma principam un pašvaldības tiesību kodolam vajagot palikt neskartam.

Mg. iur. Anita Kovaļevska uzsver, ka ir jānošķir pašvaldību kā īpašnieka veiktā sava nekustamā īpašuma pārvaldīšana un pašvaldību tiesības īstenot to autonomo kompetenci konkrētās pašvaldības teritorijā. Savas mantas esība neesot obligāta atvasinātas publiskas personas pazīme. Pašvaldību teritorijā tradicionāli esot arī citām juridiskajām un fiziskajām personām piederoši nekustamie īpašumi, bet tas pats par sevi neesot pamats uzskatīt, ka pašvaldība nebūtu tiesīga un spējīga attiecīgajā teritorijā īstenot savas autonomās kompetences. Tāpēc arī ierobežojumi pašvaldību kā īpašnieku rīcībai ar to nekustamo īpašumu nenozīmējot to, ka pašvaldības nebūtu spējīgas attiecībā uz šiem īpašumiem īstenot savas autonomās funkcijas.

Apstrīdētās normas nesamazinot pašvaldību finansējuma avotu skaitu. Pašvaldības iespējas gūt ienākumus no civiltiesiskiem darījumiem neesot pilnībā liegtas, bet esot tikai liegta iespēja gūt šādus ieņēmumus no konkrētiem nekustamajiem īpašumiem.

Papildus *Mg. iur.* Anita Kovaļevska norāda, ka valstij ir liela rīcības brīvība valsts pārvaldes organizatorisko formu izvēlē un līdz ar to arī attiecībā uz viena pārvaldes subjekta reorganizāciju. No Satversmes neizrietot ierobežojumi, kas liegtu pārveidot atvasinātu publisku personu par kapitālsabiedrību vai cita veida subjektu. Pašvaldības princips prasot nodrošināt pašvaldību esību un plašu autonomiju. Arī attiecībā uz ostu pārvaldes institucionālo formu šādi ierobežojumi no Satversmes neizrietot.

Tiesas sēdē *Mg. iur.* Anita Kovaļevska uzsvēra, ka pašvaldība nozīmējot vietējās varas tiesības un spēju likumā noteiktajās robežās regulēt un vadīt nozīmīgu valsts lietu daļu uz savu atbildību un vietējo iedzīvotāju interesēs. No jēdziena “pašpārvalde” izrietot tas, ka pašvaldībai ir nepieciešama pietiekama autonomija, proti, pašvaldībām jābūt piešķirtai kompetencei un pietiekamai autonomijai, lai tās šo kompetenci varētu realizēt. Tā kā Latvijas tiesību sistēmā ir iekļauts regulējums par pašvaldības mantu, gadījumi, kad valsts ierobežo rīcību ar šo mantu, varot tikt vērtēti tikai kā pašvaldības finanšu autonomijas ierobežojumi.

16. Pieaicinātā persona lietā Nr. 2022-17-01 – *Dr. iur.* Artis Stucka – vērš uzmanību uz to, ka Saeima apstrīdētās normas pieņēmusi bez rūpīga un saprātīga izvērtējuma.

Pašvaldības ekonomiskais pamats esot manta, tai skaitā finanšu resursi, ko veidojot ieņēmumi no pašvaldības īpašuma apsaimniekošanas un pašvaldības iestāžu saimnieciskās darbības. Kaut arī Hartā tieši neesot nostiprināts pašvaldības ekonomiskais pamats un no tā izrietošās pašvaldības īpašuma lietošanas tiesības, tomēr šādas tiesības pašvaldībai izrietot no Hartas 3. panta pirmajā daļā ietvertās jēdziena “vietējā pašvaldība” definīcijas. Tajā kā viena no būtiskām pašvaldības institūcijas pazīmēm esot norādīta pašvaldības “spēja”

likumā noteiktajās robežās īstenot noteiktu kompetenci uz savu atbildību un vietējo iedzīvotāju interesēs.

Pašvaldībām tiekot būtiski ierobežotas tiesības lietot savu īpašumu, kas atrodas ostu teritorijās, un tādējādi tikšot ietekmēti Ventspils pašvaldības ieņēmumi. Saeima neesot izvērtējusi ietekmi uz pašvaldības budžetu, un tas esot uzskatāms par labas likumdošanas principa pārkāpumu. Pašvaldības ekonomiskais pamats, kas ietver arī finanses, īpašumu un tā lietošanas tiesības, esot viens no pašvaldības kā patstāvīgas un demokrātiski veidotas institūcijas pastāvēšanas pamatiem, kas jau vēsturiski ticis nostiprināts normatīvajos tiesību aktos.

No apstrīdēto normu pamatojuma neizrietot atziņa, ka būtu vērtēts pašvaldību īpašuma tiesību ierobežojuma samērīgums. Pašvaldības domes ekskluzīvā kompetencē esot lemsana par pašvaldības nekustamā īpašuma atsavināšanu, ieķīlāšanu vai privatizēšanu, kā arī par nekustamā īpašuma iegūšanu pašvaldības īpašumā.

Ar Satversmes tiesas 2023. gada 25. aprīļa rīcības sēdes lēmumu nolemts apvienoto lietu Nr. 2022-17-01 izskatīt tiesas sēdē ar lietas dalībnieku piedalīšanos. *Dr. iur.* Artis Stucka lietas izskatīšanā tiesas sēdē pārstāvēja Pieteikuma iesniedzēju – Ventspils pašvaldības domi.

Secinājumu daļa

17. Saeimas deputāti un Ventspils pašvaldības dome (turpmāk abi kopā – Pieteikumu iesniedzēji) lūdz Satversmes tiesu izvērtēt vairāku tiesību normu atbilstību vairākām Satversmes normām.

Ja apstrīdēta vairāku tiesību normu atbilstība vairākām augstāka juridiska spēka tiesību normām, tad tiesai, ņemot vērā izskatāmās lietas būtību, ir jānosaka efektīvākā pieeja šīs atbilstības izvērtēšanai (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2020. gada 15. maija sprieduma lietā Nr. 2019-17-05 13. punktu*).

17.1. Pieteikumu iesniedzēji Ostu likuma normas un Ventspils brīvostas likuma normu apstrīd kā vienotu tiesisko regulējumu.

Apstrīdētās normas paredz pāreju uz jaunu ostu pārvaldības institucionālo modeli un nosaka jaunās ostas pārvaldes rīcību ar pašvaldības mantu. Minētie tiesību jautājumi ir savstarpēji cieši saistīti. Apstrīdētās normas to kopsakarā veido vienotu tiesisko regulējumu, atbilstoši kuram Rīgas ostas un Ventspils ostas teritorijā esošā pašvaldību manta bez atlīdzības tiek nodota jauno ostu pārvalžu valdījumā un tiek noteikta šīs mantas lietošanas un atsavināšanas kārtība.

Līdz ar to izskatāmajā lietā ir izvērtējama apstrīdēto normu kā vienota tiesiskā regulējuma, ciktāl tas attiecas uz Rīgas ostas un Ventspils ostas pārvaldību, atbilstība Satversmei, ja nepieciešams, izvērtējot katru apstrīdēto normu atsevišķi.

17.2. Pieteikumu iesniedzēji lūdz atzīt apstrīdētās normas par neatbilstošām Satversmes 1. pantam un 101. panta otrās daļas pirmajam teikumam, jo uzskata, ka ar apstrīdētajām normām ir pārkāpts pašvaldības princips.

Pieteikumu iesniedzēju apsvērumi ir saistīti ar apstrīdēto normu iespējamo neatbilstību Satversmes 1. pantā un 101. panta otrās daļas pirmajā teikumā ietvertajam pašvaldības principam. Proti, pēc Pieteikumu iesniedzēju ieskata, tiek pārkāptas pašvaldības tiesības piedalīties ostas pārvaldībā, kā arī tiesības rīkoties ar tās mantu un attiecīgi gūt ieņēmumus.

Satversmes tiesa jau iepriekš atzinusi, ka situācijā, kad ir apstrīdēta tiesību normas atbilstība gan Satversmes 1. pantā ietvertajam pašvaldības principam, gan Satversmes 101. pantam, izvērtējama normas atbilstība abām šīm Satversmes normām kopsakarā (*sk. Satversmes tiesas 2020. gada 3. decembra sprieduma lietā Nr. 2020-16-01 19. punktu*).

Līdz ar to, ņemot vērā Pieteikumu iesniedzēju argumentu būtību un Saeimas atbildes rakstā ietverto pamatojumu, kā arī citus lietas materiālus, Satversmes tiesa izvērtēs apstrīdēto normu atbilstību Satversmes 1. pantam kopsakarā ar 101. panta otrās daļas pirmo teikumu.

18. Satversmes 1. pants nosaka: “Latvija ir neatkarīga demokrātiska republika.” Satversmes 101. panta otrās daļas pirmais teikums nosaka:

“Pašvaldības ievēlē pilntiesīgi Latvijas pilsoņi un Eiropas Savienības pilsoņi, kas pastāvīgi uzturas Latvijā.”

18.1. Pašvaldības demokrātiskā valstī kalpo tam, lai iedzīvotāji iesaistītos savas vietējās kopienas lietu pārvaldībā, un Satversmes 1. pants un 101. pants garantē pašvaldību institucionālu pastāvēšanu. Pašvaldība kā institūcija ir tiesību subjekts, kas noteiktā valsts administratīvajā teritorijā īsteno publisko pārvaldi tās plašākajā nozīmē ar savu iestāžu starpniecību (*sal. sk. Satversmes 25. pantu*).

Pašvaldību pastāvēšana nav iedomājama bez noteiktas pašvaldības kompetences, kuru pašvaldība kā tiesību subjekts īsteno. Satversmes tiesa ir atzinusi, ka pašvaldības kompetence ir funkcijas, kuru dēļ pašvaldības vispār pastāv, proti, lai noteiktas administratīvās teritorijas iedzīvotāji varētu paši demokrātiskā procedūrā īstenot savas vietējās intereses (*sk. Satversmes tiesas 2017. gada 29. jūnija sprieduma lietā Nr. 2016-23-03 15.1. punktu*). Šādas funkcijas likums dēvē par pašvaldības *autonomo* kompetenci. Šīs funkcijas raksturo pašvaldības kā vietējās pašpārvaldes organizācijas būtību, tās sakņojas vietējā kopienā, un tām ir vietējs raksturs. Tādējādi pašvaldība funkcionālā nozīmē ir vietējās sabiedrības vajadzību un interešu īstenošana pēc iespējas tuvāk pašiem iedzīvotājiem un viņu organizētai pašpārvaldei. Savukārt pašpārvalde nozīmē to, ka šīs funkcijas pašvaldība pārvalda pati uz savu atbildību un pati nosaka arī pārvaldīšanas veidu un organizāciju.

Pašvaldības autonomo kompetenču īstenošana nav iespējama bez finansiāla pamata. Pašvaldībai ir tiesības patstāvīgi rīkoties ar saviem ieņēmumiem un izdevumiem, noteikt savu budžetu, kā arī likumu ietvaros noteikt nodevas un veikt saimniecisko darbību.

Līdz ar to pašvaldības institucionālās pastāvēšanas un funkcionālās kompetences tiesības veido pašvaldības principu.

18.2. Lai noskaidrotu no Satversmes 1. pantā un 101. panta otrās daļas pirmajā teikumā ietvertā pašvaldības principa tvērumu, jāņem vērā arī Latvijas starptautiskās saistības un Latvijai saistošos starptautiskajos līgumos ietverto normu savstarpēja harmonija (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2022. gada 8. jūnija sprieduma lietā Nr. 2021-40-0103 7.2. punktu*).

Pašvaldības principa saturu konkretizē arī Harta. Tajā ir nostiprināti vairāki būtiski pašvaldību darbību regulējošie pamatprincipi, kuru ievērošana garantē vietējās pašpārvaldes pastāvēšanas būtību, proti: 1) kompetenču autonomijas princips; 2) finanšu autonomijas princips; 3) konsultēšanās princips.

18.2.1. Atbilstoši kompetenču autonomijas principam hierarhiski augstākā pakāpē organizētajai valsts varai ir jāatturas no iejaukšanās pašvaldības autonomo kompetenču īstenošanā, izņemot gadījumus, kad tas paredzēts likumā. Tādējādi pašvaldība ir tiesīga patstāvīgi realizēt tai nodotās autonomās kompetences vietējo iedzīvotāju interesēs (*sk.: Congress of Local and Regional Authorities. A contemporary commentary by the Congress on the explanatory report to the European Charter of Local Self-Government, CG-FORUM(2020)02-05, para 33*).

Pašvaldības kompetenču autonomija nav absolūta un ir atkarīga no tā, kādas funkcijas likumdevējs nolemj uzticēt pašvaldībai. Valsts nosaka pašvaldību autonomās kompetences, ievērojot risināmo jautājumu vietējo raksturu.

18.2.2. Atbilstoši finanšu autonomijas principam pašvaldībai tai nodoto autonomo kompetenču īstenošanai ir jābūt pietiekamiem finanšu resursiem un tiesībām ar tiem brīvi rīkoties. Pašvaldības finanšu autonomijas princips ir nostiprināts Hartas 9. pantā (*sk.: Congress of Local and Regional Authorities. A contemporary commentary by the Congress on the explanatory report to the European Charter of Local Self-Government, CG-FORUM(2020)02-05, paras 27, 36*). No Hartas 9. panta ir atvasināmi vairāki pamatprincipi finanšu autonomijas jomā:

1) pašvaldībai ir jābūt saviem finanšu resursiem, kurus tā var iegūt patstāvīgi no dažādiem tiesību normās noteiktiem finansējuma avotiem tai nodoto autonomo kompetenču īstenošanai, un

2) tai ir jābūt tiesībām izlemt, kā šie resursi tiks izmantoti (*sk.: Congress of Local and Regional Authorities. A contemporary commentary by the Congress on the explanatory report to the European Charter of Local Self-Government, CG-FORUM(2020)02-05, para 141*). Tomēr no Hartas 9. panta neizriet valsts pienākums noteikt konkrētus pašvaldībai garantētus finansējuma avotus

(sk.: Congress of Local and Regional Authorities. A contemporary commentary by the Congress on the explanatory report to the European Charter of Local Self-Government, CG-FORUM(2020)02-05, paras 144–146).

Pašvaldību ieņēmumus veido valsts noteikti finansējuma avoti: tādi, kurus tai nodrošina likumdevējs, piemēram, ieņēmumi no nodokļiem, līdzfinansējums konkrētu autonomo funkciju izpildē valsts budžeta dotāciju veidā, pašvaldību finanšu izlīdzināšanas fonda ietvaros piešķirtie līdzekļi, kā arī tādi, no kuriem ieņēmumus atbilstoši pašvaldības autonomajai kompetencei pašvaldība gūst patstāvīgi, piemēram, pašvaldības nodevas, maksas pakalpojumi, ieņēmumi no pašvaldībai piederošo nekustamo īpašumu apsaimniekošanas. Tādējādi no finanšu autonomijas principa izriet pašvaldības tiesības vismaz daļu tās kopējo budžeta līdzekļu veidot no saviem ieņēmumiem.

Līdz ar to no finanšu autonomijas principa izriet valsts pienākums nodrošināt pašvaldībām finansējuma avotu daudzveidību autonomo kompetenču īstenošanai un pašvaldības tiesības lemt par šo finanšu līdzekļu izmantošanu.

18.2.3. Atbilstoši konsultēšanās principam pašvaldības savlaicīgi jāiesaista tiesību politikas veidošanā jautājumos, kuri ietekmē pašvaldības principu. Konsultēšanās princips ir nostiprināts vairākos Hartas pantos. Piemēram, jautājumos par pašvaldības administratīvi teritoriālo robežu izmaiņām konsultācijas ar vietējo varu ir obligātas (*sk. Hartas 5. pantu*). Tāpat ar pašvaldībām atbilstošā veidā ir jākonsultējas par metodi, pēc kādas tām tiek veikta valsts finanšu līdzekļu pārdale (*sk. Hartas 9. panta sesto daļu*). Savukārt Hartas 4. panta sestajā daļā noteikts, ka tādu reformu plānošanas un izstrādes procesā, kuras tieši attiecas uz pašvaldībām, konsultācijām jābūt pēc iespējas savlaicīgām un veiktām atbilstošā veidā. Hartas 4. panta sestajā daļā nostiprinātais princips ir piemērojams tajos gadījumos, kas ietekmē pašvaldības juridisko statusu, tai nodoto kompetenču un funkciju un pašvaldības pilnvaru apjomu vai finanšu autonomiju (*sk.: Congress of Local and Regional Authorities. The consultation of local authorities by higher levels of govern. The right to consultation in the Charter, CG35(2018)20final, para 10*).

Līdz ar to no konsultēšanās principa izriet likumdevēja pienākums iesaistīt pašvaldības konsultāciju procesā attiecībā uz tiem jautājumiem, kuri ietekmē pašvaldības principu.

18.3. Ņemot vērā iepriekš minēto, Satversmes tiesa secina, ka no Satversmes 1. pantā un 101. panta otrās daļas pirmajā teikumā ietvertā pašvaldības principa izriet tostarp valsts pienākums tiesiskajās attiecībās ar pašvaldību ievērot tās kompetenču autonomijas principu, finanšu autonomijas principu un konsultēšanās principu.

19. Ar apstrīdēto Ostu likuma 7. panta 1.¹ daļu ir noteikts, ka ostas pārvalde Rīgas ostā un Ventspils ostā ir kapitālsabiedrība, kuras kapitāla daļas (akcijas) pieder valstij un var piederēt arī attiecīgajai pašvaldībai. Šī kapitālsabiedrība īsteno ostas pārvaldes funkcijas Rīgas ostā un Ventspils ostā un atrodas Satiksmes ministrijas pārraudzībā. Minētajām kapitālsabiedrībām ir nodota attiecīgi Rīgas brīvostas likumā un Ventspils brīvostas likumā noteikto ostas pārvaldes funkciju, uzdevumu un pienākumu īstenošana. Tādējādi no apstrīdētajām normām izriet tas, ka Rīgas ostas un Ventspils ostas teritoriju pārvaldību īsteno privāto tiesību juridiskā persona.

Pieteikumu iesniedzēji pēc būtības uzskata, ka no pašvaldības principa izrietošais kompetenču autonomijas princips garantē pašvaldības tiesības brīvi rīkoties un īstenot savas iniciatīvas ikvienā jautājumā tās administratīvajā teritorijā. Lemjot par ostu pārvaldību un ievērojot gan to valstisko, gan vietējo nozīmi, likumdevējam vajagot respektēt vietējo varu un saskaņot atšķirīgās intereses, rodot racionālos un ilgtspējīgas attīstības apsvērumos balstītu līdzsvaru starp valsts un pašvaldības interesēm. Ar apstrīdētajām normām pašvaldība esot izslēgta no tai nozīmīgās ostas pārvaldes.

Saeima uzskata, ka lielajām Latvijas ostām, tādām kā Rīgas osta un Ventspils osta, ir stratēģiski svarīga nozīme Latvijas attīstībā. Šīm ostām primāri vajagot kalpot kopējām sabiedrības interesēm, proti, šo ostu pārvaldīšanai un darbībai vajagot būt vērstai uz to, lai apmierinātu visas Latvijas sabiedrības intereses. No pašvaldības principa neizrietot vietējās pašpārvaldes tiesības

iesaistīties ostu pārvaldībā tikai tāpēc vien, ka attiecīgās ostas teritorijā ietilpst pašvaldībai piederoša zeme.

Savukārt biedrības “Latvijas Pašvaldību savienība” pārstāve uzsver, ka pašvaldību teritorijas plānošanas ziņā ostas ir stratēģiski svarīgs objekts ne tikai valstij, bet arī pašvaldībai. Vēsturiski sadarbība ar ostu pārvaldēm bijusi vērsta arī uz vietējo iedzīvotāju interešu nodrošināšanu. Tāpēc likumdevējam vajadzējis izvērtēt to, vai kapitālsabiedrība, pārvaldot ostas teritoriju, ir tiesīga pieņemt lēmumus, kas saistīti ar pašvaldības autonomo kompetenču īstenošanu. Turpretī *Dr. iur. E. Danovskis* norāda, ka no Satversmes nevarot atvasināt kādus konkrētākus noteikumus, kas paredzētu pašvaldības tiesības līdzdarboties ostas pārvaldē.

19.1. Valsts politika transporta un loģistikas jomas attīstīšanā ir saistīta arī ar ostu infrastruktūras izveidi un valsts kopējām tautsaimniecības interesēm atbilstošākā ostu pārvaldības modeļa izvēli. Ostu institucionālajā pārvaldībā ir iespējami dažādi risinājumi. Arī Eiropas Savienības regulējums pieļauj dažādus ostu pārvaldības modeļus ar noteikumu, ka tiek ievērota ostas pakalpojumu sniegšanas sistēma un dalībvalstīm kopīgie noteikumi par finanšu pārredzamību (*sk. Eiropas Parlamenta un Padomes 2017. gada 15. februāra regulas (ES) 2017/352, ar ko izveido ostas pakalpojumu sniegšanas sistēmu un kopīgos noteikumus par ostu finanšu pārredzamību 10. apsvērumu*).

Ostu institucionālās pārvaldības modeļa izvēle ir likumdevēja kompetence. Tas, kādu ostu institucionālo pārvaldību likumdevējs izvēlas un vai pašvaldības tajā tiek iesaistītas, ir lietderības jautājums. Valsts veiktajai ostu institucionālās pārvaldības modeļa izvēlei nav jābūt pakārtotai pašvaldības interesēm līdzdarboties ostu pārvaldīšanas funkciju īstenošanā.

19.2. Latvijas ostu pārvaldīšanas sistēma ir veidota pēc zemes un infrastruktūras pārvaldības (*landlord* – angļu val.) principa. Ostu zeme un akvatorija pamatā pieder valstij un pašvaldībai, kuras nodevušas to pārvaldīt ostas pārvaldei (*sk. Latvijas ostu attīstības programmas 2014.–2020. gadam 24. lp., pieejama: sam.gov.lv.*).

Vēsturiski ir pastāvējuši vairāki ostu pārvaldības institucionālie modeļi. Sākotnēji ostu pārvaldes veidoja attiecīgo pilsētu domes vai pagastu padomes. Valsts bija noteikusi, ka Rīgas ostas un Ventspils ostas pārvalžu valdēs līdz ar pašvaldību pārstāvjiem jāiekļauj arī tiešās pārvaldes iestāžu pārstāvji. Savukārt ar 2019. gada 12. decembra Ostu likuma grozījumiem Rīgas ostas pārvalde un Ventspils ostas pārvalde kā atvasinātas publisko tiesību juridiskās personas tika nodotas Ministru kabineta pārraudzībā. Tāpat ar minētajiem grozījumiem no ostu pārvaldes tika izslēgti pašvaldību pārstāvji. Ar 2019. gada 18. decembra Ostu likuma grozījumiem ostas pārvaldes funkcijas Ventspils ostā tika nodotas Ministru kabineta noteiktai valsts kapitālsabiedrībai.

Tādējādi Ostu likums jau kopš 2019. gada neparedzēja pašvaldību dalību Rīgas ostas un Ventspils ostas institucionālajā pārvaldībā un tām nebija likumā noteiktu tiesību iesaistīties lēmumu pieņemšanas procesā attiecībā uz ostas teritorijā noteikto ostas pārvaldīšanas funkciju īstenošanu. Turklāt Ventspils ostas institucionālo pārvaldību saskaņā ar Ministru kabineta 2019. gada 18. decembra rīkojumu Nr. 640 "Par valsts akciju sabiedrības "Ventas osta" dibināšanu" īstenoja privāto tiesību juridiskā persona.

Līdz ar to Ventspils ostā kopš 2019. gada ostas pārvaldību un Ostu likumā noteiktās ostas pārvaldes funkcijas īstenoja privāto tiesību juridiskā persona. Savukārt 2022. gadā ar apstrīdētajām normām arī Rīgas ostas institucionālā pārvaldība tika nodota kapitālsabiedrības atbildībā. Tādējādi ar apstrīdētajām normām Rīgas ostā tika noteikts tāds pats ostas pārvaldības institucionālais modelis, kāds jau 2019. gadā bija noteikts Ventspils ostā.

19.3. Rīgas ostas un Ventspils ostas pārvaldība jau sākotnēji ir bijusi valsts pārvaldes funkcija (*sk. sākotnējo Ostu likuma 8. panta trešās, ceturtais un piektās daļas, 10. un 11. panta redakciju*). Ar apstrīdētajām normām nav grozīts Ostu likumā noteiktais, ka ostas pārvalde veic šajā likumā noteiktās valsts pārvaldes funkcijas (*sk. Ostu likuma 7. panta otro daļu*). Tātad neatkarīgi no tā, vai pašvaldības vēsturiski bija vai nebija iesaistītas ostu institucionālajā pārvaldībā, Rīgas ostas un Ventspils ostas pārvaldības funkciju īstenošana nebija un nav saistīta ar kādu no likumā noteiktajām pašvaldības autonomajām kompetencēm.

Tādējādi ar apstrīdētajām normām nav pārkāpts no Satversmes 1. pantā un 101. panta otrās daļas pirmajā teikumā ietvertā pašvaldības principa izrietošais pašvaldības kompetenču autonomijas princips.

20. Pieteikumu iesniedzēji uzskata, ka no finanšu autonomijas principa izrietot pašvaldības tiesības rīkoties ar tās mantu un gūt ieņēmumus no šīs mantas apsaimniekošanas. Ar apstrīdētajām normām noteiktais pienākums kapitālsabiedrības valdījumā nodot arī tādus pašvaldības īpašumus, kuri nav tieši saistīti ar ostas darbību, bet tiek izmantoti galvenokārt pašvaldības saimnieciskajai darbībai un citiem mērķiem, neesot samērīgs, jo šie īpašumi esot nepieciešami pašvaldības autonomo kompetenču īstenošanai.

Saeima uzskata, ka atvasinātai publisko tiesību juridiskajai personai ir sava autonomā kompetence, kas nošķirama no pašvaldības kompetences. Tas esot attiecināms arī uz šo subjektu valdījumā nodoto mantu. Līdz apstrīdēto normu pieņemšanai Rīgas brīvostas pārvalde un Ventspils brīvostas pārvalde bijušas atvasinātas publisko tiesību juridiskās personas un neesot atradušās ne pašvaldības funkcionālajā padotībā, ne arī tās institucionālajā sistēmā.

Savukārt *Mg. iur.* A. Kovaļevska uzsver, ka pašvaldības esība prasa, lai valsts pašvaldībai kā subjektam nodrošinātu zināmu tiesībspēju. Ar apstrīdētajām normām esot ietekmēta pašvaldības iespēja gūt ieņēmumus no konkrētiem īpašumiem, un tas būtu jāvērtē no pašvaldības principa izrietošā finanšu autonomijas principa ievērošanas aspektā, proti, būtu jāapsver, vai ir saskatāmi kādi saprātīgi iemesli un Satversmē nostiprinātas vērtības, kuru dēļ šāds regulējums ir noteikts, un vai tas nav pārmērīgs. Taču, pēc biedrības "Latvijas Lielo pilsētu asociācija" pārstāvja ieskata, pašvaldības īpašums primāri tiek lietots pašvaldības iedzīvotāju vajadzību apmierināšanai un pašvaldības autonomo kompetenču īstenošanai. Ostu pilsētās pašvaldības ekonomiskās intereses sakrīt ar ostas interesēm, tāpēc ostas teritorijā iekļautie pašvaldības īpašumi būtu saglabājami tās valdījumā, lai pašvaldība varētu īstenot savas autonomās kompetences un vienlaikus baudīt brīvostas ekonomiskās zonas priekšrocības.

20.1. Apstrīdētais Ostu likuma 4. panta trešās daļas 1. punkts noteic, ka attiecīgās ostas pārvaldes valdījumā atrodas valsts un pašvaldības zeme un akvatorija. No lietas materiāliem izriet, ka pašvaldībai ostas teritorijā piederošā zeme, pamatojoties uz noslēgto vienošanos, kopš 2004. gada no Ventspils brīvostas pārvaldes valdījuma ir nodota atpakaļ pašvaldības valdījumā (*sk. lietas materiālu 2. sēj. 101. lp., 5. sēj. 18. lp. un 2023. gada 13. septembra tiesas sēdes stenogrammu lietas materiālu 11. sēj. 13. lp.*).

Ventspils pašvaldības dome pašvaldības tiesību aizskārumu saskata tai apstākļi, ka ar apstrīdētajām normām pašvaldībai liegtas valdījuma tiesības uz tai piederošo zemi, kas atrodas Ventspils ostas teritorijā un atbilst 42 procentiem no pilsētas administratīvās teritorijas kopējās platības. Lielākā daļa no Ventspils brīvostas teritorijā iekļautās pašvaldības zemes neesot bijusi nepieciešama ostas funkciju veikšanai. Kaut arī pašvaldībai bijušas tiesības ierosināt pārskatīt Ventspils brīvostas teritoriju un lūgt no tās izslēgt zemi, kas nav nepieciešama ostas funkciju veikšanai, pašvaldība neesot bijusi ieinteresēta Ventspils brīvostas teritorijas samazināšanā.

No tiesas sēdē Ventspils pašvaldības domes sniegtajiem paskaidrojumiem konstatējams, ka Ventspils brīvostas teritorijā iekļauto pilsētas administratīvās teritorijas platību Ventspils pašvaldības dome saista ar tās pienākumu nodrošināt autonomo kompetenču īstenošanu pilsētas teritorijā, jo tajā, galvenokārt sekmējot saimniecisko darbību, esot gūti ieņēmumi no komersantu saimnieciskās darbības, nodevām un maksas pakalpojumiem. Tādējādi ar apstrīdētajām normām pašvaldībai esot atņemts tās pastāvīgais ieņēmumu avots.

Satversmes tiesa ir atzinusi, ka brīvostas teritorijā esošā zeme ir nepieciešama, lai nodrošinātu valstij un sabiedrībai svarīgas intereses tautsaimniecības jomā. Tāpēc īpašuma tiesiskās attiecības ostas teritorijā ir saistāmas ar to funkciju izpildi, kuras raksturīgas ostām (*sk. Satversmes tiesas 2009. gada 13. februāra sprieduma lietā Nr. 2008-34-01 15.1. punktu*). Jautājumā par ostu teritorijā iekļaujāmās zemes izmantošanas mērķiem Satversmes tiesa ir norādījusi, ka par ostas teritoriju var noteikt vienīgi tādu teritoriju, kura perspektīvā ir attīstāma ostas vajadzībām (*sk. Satversmes tiesas*

2008. gada 17. janvāra sprieduma lietā Nr. 2007-11-03 18. punktu). Arī tiesību normu piemērošanas procesā Senāts, interpretējot ostu tiesisko regulējumu, ir atzinis: ja attiecīgā teritorija nav nepieciešama ostas darbībai un var tikt izmantota citiem mērķiem, tā nebūtu iekļaujama ostas teritorijā (sk. Senāta 2012. gada 8. oktobra sprieduma lietā Nr. SKA-460/2012 (A42854209) 9. punktu).

Manta publiskai personai nepieciešama valsts pārvaldes funkciju veikšanai. Likumdevēja mērķis, nododot ostu pārvaldēm valdījumā zemi, bija nodrošināt pietiekamu ekonomisko pamatu ostu saimnieciskajai darbībai un attīstībai. Jau sākotnēji Ostu likums noteica, ka pašvaldības zemi un akvatoriju nodod valdījumā ostas pārvaldei ar attiecīgās pilsētas domes vai pagasta padomes lēmumu (sk. sākotnējo Ostu likuma 4. panta trešās daļas redakciju). Ostu likumā noteiktais pienākums nodot ostu pārvaldēm ostu zemi, akvatoriju, piestātnes un kopējās hidrotehniskās būves bija jāveic līdz 1994. gada 1. oktobrim (sk. Ostu likuma pārejas noteikumu 5. punktu 17.04.1996. likuma redakcijā).

Tādējādi Ostu likumā noteiktais regulējums par zemes nodošanu ostas pārvaldes valdījumā ir saglabājies nemainīgs kopš Ostu likuma pieņemšanas brīža. Vēsturiski no Ostu likuma regulējuma nav atvasināms likumdevēja mērķis garantēt pašvaldībai, kuras zeme atrodas ostas teritorijā, tiesības gūt ieņēmumus no saimnieciskās darbības. Lielo Latvijas ostu galvenie darbības virzieni ir saistīti ar valsts noteikto ostu politiku. Šo ostu attīstības mērķi ir pakārtoti valsts kopējam labumam, nevis atsevišķas pašvaldības interesēm.

Lai arī viens no Ventspils brīvostas teritorijas izveides mērķiem ir veicināt ražošanas un pakalpojumu attīstību, kā arī jaunu darba vietu radīšanu, tomēr tas nav interpretējams tādējādi, ka šajā teritorijā piemērotais nodokļu atvieglojumu režīms būtu ekonomiskais pamats konkrētās pašvaldības autonomo kompetenču īstenošanai. Ventspils brīvostas darbības principu un pārvaldes kārtības noteikšanas primārais mērķis ir veicināt Latvijas līdzdalību starptautiskajā tirdzniecībā un investīciju piesaisti. Tiesības izmantot brīvostas teritorijas režīmu nav saprotamas tādējādi, ka Ministru kabinets ostas robežas noteiktu atbilstoši tās vietējās pašvaldības saimnieciskajām interesēm, kuras administratīvajā teritorijā ir osta. Šāda tiesību normu interpretācija būtu pretrunā ar brīvostas darbības

mērķi. Turklāt, ņemot vērā Ostu likumā ostu pārvaldēm noteiktās funkcijas, tieši ostu pārvaldēm ir jāveicina uzņēmējdarbības attīstība visā ostas teritorijā, radot labvēlīgus apstākļus saimnieciskās darbības veikšanai un attīstot tai nepieciešamo infrastruktūru.

Līdz ar to finanšu resursi, kas vēsturiski izveidojušies Ventspils pašvaldības domes noslēgtās vienošanās rezultātā, nav uzskatāmi par tādiem ar likumu noteiktiem finansējuma avotiem, kuri nodoti pašvaldības autonomo kompetenču īstenošanai.

20.2. Apstrīdētais Ostu likuma 4. panta trešās daļas 3. punkts citstarp noteic, ka attiecīgās ostas pārvaldes valdījumā ir ostas kopējās hidrotehniskās būves, kuģuceļi un pašvaldības īpašumā esošās piestātnes.

Pēc Ventspils pašvaldības domes ieskata, ar apstrīdētajām normām esot ierobežotas tās tiesības gūt ieņēmumus no savā īpašumā esošajām piestātnēm un būvēm, kas iznomātas ostas pārvaldei. No kuģu piestātņu nomas maksas gūtie ieņēmumi veidojot pašvaldības budžeta daļu, kas nepieciešama autonomo kompetenču īstenošanai.

Satversmes tiesa konstatē, ka arī sākotnējā Ostu likuma 4. panta redakcijā bija ietverts tāds vispārējs regulējums, ka ostas kopējās hidrotehniskās būves, ieskaitot piestātnes, ir attiecīgās ostas pārvaldes valdījumā. Šāds regulējums tika attiecināts arī uz Rīgas ostu un Ventspils ostu.

Arī Satiksmes ministrija 2022. gada 14. jūlija sarakstē ar Ventspils valstspilsētas pašvaldības domi ir aicinājusi to pildīt Ostu likumā noteikto pienākumu un nodot pašvaldības īpašumā esošās piestātnes, vienlaikus skaidrojot, ka akciju sabiedrībai “Ventas osta” ir svarīgi iegūt valdījumā tādu ostas teritorijā esošu pašvaldībai piederošu mantu, kas nepieciešama, lai tā varētu pilnā mērā nodrošināt Ostu likumā noteikto funkciju izpildi.

Ventspils pašvaldības dome nav sniegusi skaidrojumu tam, uz kāda tiesiska pamata tā kopš 1994. gada nav pildījusi Ostu likuma 4. pantā noteikto pienākumu nodot ostas pārvaldei pašvaldības īpašumā esošās Ventspils ostas piestātnes. Faktiskā situācija, kurā Ventspils ostas kopējās hidrotehniskās būves, ieskaitot piestātnes, ir saglabātas pašvaldības valdījumā, nedod Ventspils

pašvaldībai tiesisku pamatu uzskatīt, ka pietātnes, kas nepieciešamas ostas funkciju veikšanai, būtu saglabājamās pašvaldības valdījumā un izmantojamas kā finansējuma avots pašvaldības autonomo kompetenču īstenošanai.

Līdz ar to Ostu likumā nebija paredzētas pašvaldības tiesības ostas funkciju izpildei nepieciešamo infrastruktūru un būves, ieskaitot pietātnes, izmantot kā ar likumu noteiktu finansējuma avotu pašvaldības autonomo kompetenču īstenošanai.

20.3. Apstrīdētajā Ostu likuma 4. panta piektajā daļā citstarp ir paredzētas ostas pārvaldes tiesības tās valdījumā esošo pašvaldībai piederošo nekustamo īpašumu iznomāt, izīrēt, piešķirt par to apbūves tiesību un apgrūtināt ar lietu tiesībām. Tāpat ostas pārvaldei ir piešķirtas tiesības būvēt uz tās valdījumā esošās pašvaldībai piederošās zemes ostas darbībai nepieciešamās ēkas (būves) kā patstāvīgus īpašuma objektus. Savukārt pašvaldība tai piederošo ostas teritorijā esošo nekustamo īpašumu drīkst atsavināt tikai valstij bez atlīdzības vai ieguldīt Ventspils brīvostas pārvaldīšanai izveidotās kapitālsabiedrības pamatkapitālā (*sk. Ostu likuma 4. panta devīto daļu un Ventspils brīvostas likuma 4. panta pirmo daļu*).

Ventspils pašvaldības dome uzskata, ka, nododot valdījumā ostas pārvaldei tādu ostas teritorijā esošu nekustamo īpašumu, kas līdz apstrīdēto normu pieņemšanai atradās pašvaldības valdījumā, tikšot ierobežota pašvaldības rīcība ar tās mantu. Savukārt ar apstrīdētajām normām noteiktais liegums gūt ienākumus no nekustamo īpašumu atsavināšanas darījumiem pārkāpjot pašvaldības finanšu autonomijas principu. Nosakot pašvaldībai aizliegumu atsavināt savu nekustamo īpašumu nevienam citam kā vien valstij, likumā esot jāparedz taisnīga atlīdzība.

Kā secināts šā sprieduma 20.1. punktā, Ostu likumā jau tā sākotnējā redakcijā bija paredzēts, ka zeme, kas atrodas ostas teritorijā, ir ostas pārvaldes valdījumā. Pašvaldībai gan bija saglabātas īpašuma tiesības uz konkrētajiem nekustamajiem īpašumiem, tomēr tās rīcība ar tiem bija ierobežota, jo tieši ostas pārvaldei bija tiesības slēgt nomas līgumus, apgrūtināt šos īpašumus ar lietu tiesībām u. c. Tāpat ostas pārvaldei bija nodota kompetence īstenot ar ostas

teritorijas apsaimniekošanu saistītās funkcijas. Tāpēc kopš Ostu likuma pieņemšanas 1994. gadā pašvaldības rīcības brīvība attiecībā uz ostas pārvaldes valdījumā esošiem īpašumiem bija ierobežota.

Attiecībā uz pašvaldības tiesībām gūt ieņēmumus no nekustamajiem īpašumiem, kas atrodas ostas teritorijā, bet neatrodas ostas pārvaldes valdījumā, nepieciešams ņemt vērā, ka viens no likumdevēja mērķiem, nododot ostas pārvaldes valdījumā zemi, bija nodrošināt pietiekamu ekonomisko pamatu ostu saimnieciskajai darbībai un attīstībai. Līdz ar to ir tikai pašsaprotami, ka ostas teritorijā tās vienīgais un likumiskais pārvaldnieks lemj par rīcību ar tā valdījumā esošo mantu. Ventspils pašvaldības noslēgtās vienošanās rezultātā vēsturiski izveidojusies situācija, kad uz ostas teritorijā esošās zemes atrodas pašvaldībai un privātpersonām piederošas būves, neietekmē likumā noteiktos ostas teritorijas izveides mērķus. Proti, nav pamata ostas teritorijā iekļaut tādus īpašumus, kas nav nepieciešami ostas funkciju veikšanai. Savukārt to nekustamo īpašumu pārvaldīšana, kuri tiek izmantoti ostas funkcijām raksturīgās komercdarbības jomās, kas citstarp paredz nomas līgumu slēgšanu un citus civiltiesiskus darījumus ar komersantiem, ir Ostu likumā noteikta ostas pārvaldnieka, nevis pašvaldības funkcija.

Turklāt arī pirms apstrīdēto normu pieņemšanas attiecībā uz ostas teritorijā iekļauto pašvaldībai piederošo zemi Ostu likums paredzēja, ka no ostas pārvaldes valdījuma tiesībām var izslēgt tādu pašvaldībai piederošu neapbūvētu zemi, kura nepieciešama pašvaldības funkciju īstenošanai. Tāpat nav pamata atzīt, ka no ostas pārvaldes valdījuma nevarētu izslēgt pašvaldībai piederošu apbūvētu zemi, uz kuras esošā ēka ir nepieciešama pašvaldības funkciju izpildei.

Tādējādi no Ostu likuma mērķa un apstrīdētajām normām izriet, ka aizliegums atsavināt pašvaldībai piederošu zemi trešajām personām ir attiecināms uz tādu zemi, kurai atbilstoši likumā noteiktajam bija jābūt ostas pārvaldes valdījumā, turklāt pašvaldībai kā īpašnieci jau sākotnēji bija ierobežotas iespējas rīkoties ar šo zemi un gūt labumu no tās. Kā jau minēts iepriekš, ostas teritorijā ir iekļaujama zeme, kas nepieciešama ostas sekmīgai darbībai un attīstībai un visas sabiedrības būtisku interešu nodrošināšanai. Tāpēc pašvaldībai piederošu zemi,

kas nav nepieciešama ostas funkciju veikšanai, var izslēgt no ostas pārvaldes valdījuma un attiecīgi no ostas teritorijas. Ar apstrīdētajām normām nav nedz noteikta, nedz arī grozīta Rīgas ostas un Ventspils ostas teritorija, un no tām neizriet tas, kādai šai ostas teritorijai vajadzētu būt, proti, cik lielai sauszemes daļai būtu jāatrodas ostas teritorijā un kādiem valsts un pašvaldības īpašumiem tajā būtu jāietilpst.

Līdz ar to ieņēmumi, ko pašvaldība var gūt no nekustamo īpašumu atsavināšanas, nav uzskatāmi par tādu ar likumu noteiktu finansējuma avotu, kas nodrošinātu pašvaldības autonomo kompetenču īstenošanu.

20.4. No Ostu likuma izslēgtā 12. panta otrā daļa citstarp noteica, ka ostas pārvaldes finanšu līdzekļus var izmantot tikai ostas un tās infrastruktūras apsaimniekošanai un attīstīšanai, kā arī šā likuma 7. pantā noteikto funkciju izpildei. Savukārt šā paša panta trešā daļa noteica, ka ostas pārvalde nedrīkst ar saviem finanšu līdzekļiem piedalīties komercsabiedrībā ārpus ostas teritorijas.

Pēc Ventspils pašvaldības domes ieskata, ieņēmumi, kurus gūs kapitālsabiedrība no ostu pārvaldības, vairs netikšot novirzīti pašvaldības autonomo kompetenču īstenošanai.

No Ostu likuma izslēgtās normas bija daļa no regulējuma, kas noteica ostas pārvaldes finansējuma avotus. Proti, Ostu likuma 12. panta pirmajā daļā likumdevējs bija paredzējis konkrētus ostas pārvaldes finansējuma avotus, no kuriem gūtie ieņēmumi saskaņā ar tā paša panta otro daļu bija izmantojami ostas un tās infrastruktūras apsaimniekošanai un attīstīšanai. Kā jau tas tika konstatēts šā sprieduma 19.3. punktā, Ostu likuma 7. panta otrajā daļā minētās funkcijas ir ostas pārvaldei ar likumu nodotās valsts pārvaldes funkcijas, nevis Ventspils valstspilsētas pašvaldības autonomās kompetences. Tāpat arī pēc apstrīdēto normu pieņemšanas Ostu likuma 14. panta otrajā daļā saglabātais regulējums, kas paredz ostas pārvaldes pienākumu 10 procentus no tonnāžas, kanāla, mazo kuģu, enkura un kravas maksas ieskaitīt pašvaldības budžetā, attiecas uz finanšu līdzekļiem, kas paredzēti ar ostas darbību saistītās infrastruktūras attīstībai.

Līdz ar to likumdevējs nebija noteicis, ka ieņēmumi no ostas pārvaldei paredzētajiem finansējuma avotiem būtu izmantojami pašvaldības autonomo

kompetenču īstenošanai. Tādējādi ieņēmumi, ko kapitālsabiedrība var gūt no ostas pārvaldības, nav uzskatāmi par tādu finansējuma avotu, kas ar likumu noteikts pašvaldības autonomo kompetenču īstenošanai.

Tātad ar apstrīdētajām normām nav pārkāpts no Satversmes 1. pantā un 101. panta otrās daļas pirmajā teikumā ietvertā pašvaldības principa izrietošais pašvaldības finanšu autonomijas princips.

21. Pieteikumu iesniedzēji uzskata, ka apstrīdēto normu pieņemšanas gaitā nav notikušas savlaicīgas, godīgas un īstas konsultācijas ar attiecīgajām pašvaldībām. Savukārt labas likumdošanas princips esot pārkāpts tādējādi, ka apstrīdētās normas neesot pienācīgi pamatotas ar izskaidrojošiem pētījumiem. Tāpat Likuma grozījumu izstrādes un apspriešanas gaitā Ministru kabineta ietvaros un vēlāk Saeimas atbildīgajā komisijā neesot pienācīgi izvērtēts pašvaldības viedoklis par jautājumiem, kas skar ievērojamas pašvaldības teritorijas daļas pārvaldību un autonomo funkciju izpildi.

Saeima norāda, ka Satiksmes ministrijas uzdevumā tika sagatavots pētījums par Latvijas lielo ostu pārvalžu iespējamo pārveidošanu par valsts kapitālsabiedrībām, izvērtējot arī citu valstu praksi ostu pārvaldībā (*sk.: pētījums "Atzinums par Latvijas lielo ostu pārvalžu iespējamo pārveidošanu par valsts kapitālsabiedrībām"*, pieejams: petijumi.mk.gov.lv/). Tāpat Saeima uzsver, ka pašvaldības pārstāvji esot uzklauti un iesniegtie viedokļi vērtēti likumdošanas procesā.

No tiesiskas valsts principa ir atvasināms arī labas likumdošanas princips. Demokrātiskas tiesiskas valsts varas atzariem, tostarp likumdevējam, ir jātiecas uz to, lai ikvienas personas uzticēšanās valstij un tiesībām, kā arī demokrātiska procesa izpratne arvien pieaugtu. Labas likumdošanas principa ievērošana sekmē šā mērķa sasniegšanu (*sk. Satversmes tiesas 2019. gada 6. marta sprieduma lietā Nr. 2018-11-01 18.1. punktu*).

Līdz ar to Satversmes tiesai jānoskaidro, vai, izstrādājot un pieņemot apstrīdētās normas, ir ievērots labas likumdošanas princips un no pašvaldības principa izrietošais konsultēšanās princips.

2020. gada 30. jūnijā Satiksmes ministrija izsludināja Likuma grozījumu sabiedrisko apspriešanu. Turklāt Pārresoru koordinācijas centra un Satiksmes ministrijas tīmekļvietnē tika publicēts “Atzinums par Latvijas lielo ostu pārvalžu iespējamo pārveidošanu par valsts kapitālsabiedrībām”. Minētajā atzinumā analizēts pastāvošais lielo Latvijas ostu pārvaldības modelis, tā piemērošanas prakse, ārvalstīs pastāvošie ostu pārvaldības modeļi, tiesiskais regulējums kapitālsabiedrību pārvaldības jomā, kā arī sniegts novērtējums par esošā ostu pārvaldības modeļa priekšrocībām un trūkumiem, kā arī iespējām ostu pārvaldes pārveidot par kapitālsabiedrībām.

Ventspils valstspilsētas pašvaldības izteiktie iebildumi par Likuma grozījumiem tika izskatīti starpministriju un starpinstitūciju sanāksmē (sk. likumprojekta “Grozījumi Likumā par ostām” sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojumu (anotāciju) un likumprojekta “Grozījumi Likumā par ostām” izziņu par atzinumos izteiktajiem iebildumiem). Papildus tam Likuma grozījumi tika izskatīti Latvijas Ostu, tranzīta un loģistikas padomes sēdē, kā arī Satiksmes ministrijas rīkotajā sanāksmē ar ostu lietotājiem, kurā piedalījās 48 dalībnieki – dažādu ostu uzņēmumu, nevalstisko organizāciju un ostu pārvalžu pārstāvji.

Likuma grozījumi Saeimai tika iesniegti 2021. gada 19. aprīlī. Likuma grozījumu izskatīšanas laikā Ventspils valstspilsētas pašvaldības pārstāvji piedalījās atbildīgās Saeimas komisijas sēdēs un viņu viedoklis par izmaiņām, kas skar Ventspils ostas pārvaldīšanu, tika uzklauts. Tāpat likumdošanas procesā tika vērtēti iesniegtie Rīgas valstspilsētas pašvaldības un Ventspils valstspilsētas pašvaldības priekšlikumi (sk. ar likumprojektu “Grozījumi Ostu likumā” Nr. 1045/Lp13 saistītos Tautsaimniecības, agrārās, vides un reģionālās politikas komisijas sēdes materiālus, pieejami: saeima.lv). Likuma grozījumi tika izskatīti trijos lasījumos, un to izskatīšana Saeimā ilga nepilnus 10 mēnešus. Pašvaldībām bija pietiekami daudz laika iepazīties ar plānotajām ostu pārvaldības modeļa izmaiņām un vajadzības gadījumā sagatavot viedokli par šīm izmaiņām un savus priekšlikumus.

No apstrīdēto normu izstrādes un pieņemšanas materiāliem secināms, ka šo normu sākotnējā izstrāde bija pētījumā balstīta un likumdevējs ir nodrošinājis pašvaldību viedokļu uzklaušīšanu. Tas, ka likumdevējs nav ņēmis vērā visus paustos iebildumus un sniegtos priekšlikumus, nevar būt par pamatu tam, lai atzītu, ka labas likumdošanas princips nav ievērots (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2015. gada 25. marta sprieduma lietā Nr. 2014-11-0103 18.1. punktu*).

Līdz ar to apstrīdētās normas ir izstrādātas un pieņemtas, ievērojot labas likumdošanas principu, un ar tām nav pārkāpts no Satversmes 1. pantā un 101. panta otrās daļas pirmajā teikumā ietvertā pašvaldības principa izrietošais konsultēšanās princips.

Nolēmumu daļa

Pamatojoties uz Satversmes tiesas likuma 30.–32. pantu, Satversmes tiesa

nosprieda:

atzīt Ostu likuma 4. panta trešās daļas 1. un 3. punktu, 4. panta piekto un devīto daļu, 7. panta 1.¹ daļu, pārejas noteikumu 16. punkta 1. un 2. apakšpunktu, 2022. gada 10. februāra likuma “Grozījumi Likumā par ostām” 11. panta otro daļu, kā arī Ventspils brīvostas likuma 4. panta pirmo daļu par atbilstošu Latvijas Republikas Satversmes 1. pantam un 101. panta otrās daļas pirmajam teikumam.

Spriedums ir galīgs un nepārsūdzams.

Spriedums stājas spēkā tā pasludināšanas brīdī.

Tiesas sēdes priekšsēdētājs

Aldis Laviņš